

**UNIVERZITA PARDUBICE
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

2012

Ondřej HAVLÍK

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

**Vojenský újezd Milovice a Mladá a invaze vojsk Varšavské
smlouvy v roce 1968**

Ondřej Havlík
Bakalářská práce
2012

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Ondřej Havlík**
Osobní číslo: **H09051**
Studijní program: **B7105 Historické vědy**
Studijní obor: **Kulturní dějiny**
Název tématu: **Vojenský újezd Milovice a Mladá a invaze vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968**
Zadávací katedra: **Ústav historických věd**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Ondřej Havlík prostuduje příslušnou literaturu, dobový tisk, archivní prameny zejména z Vojenského ústředního archivu v Praze a provede rozhovory s pamětníky. Na tomto základě zpracuje užší i širší okolnosti příchodu jednotek Varšavské smlouvy do vojenského újezdu Milovice-Mladá. Bude věnovat pozornost také otázce staršího vývoje vojenského újezdu a událostem, jež okupaci předcházely či s ní souvisely (cvičení Šumava, operace Dunaj, „zabydlování se“ sovětských jednotek v dané oblasti).

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Řehounek, Jan, **Osudové okamžiky:100 let vojenského prostoru Milovice-Mladá, Nymburk 2006.** Čapková, Vendulka, **Milovice, aneb 100 let od založení vojenského cvičiště, Mladá 2004.** Vaňek, Miroslav, **Orální historie ve výzkumu soudobých dějin, Praha 2004.** Benčík, Antonín, **Operace „Dunaj“- vojáci a Pražské jaro 1968: studie a dokumenty, Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1994.** Benčík, Antonín, **Sovětská vojska v Československu a „mírové“ úsilí SSSR 1968- 1973, Praha Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1995.** Benčík, Antonín- Pecka, Jindřich: **Varšavská čtyřka proti Československu 1968, 1. vydání Praha Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1998.** Archivní materiály především z Vojenského historického archivu. Výpovědi pamětníků.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.

Ústav historických věd

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

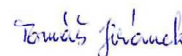
31. března 2012

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.
děkan

L.S.

doc. PhDr. Tomáš Jiránek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2011

PROHLAŠUJI:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 21. 3. 2012

Ondřej Havlík

ABSTRAKT:

Tato práce si klade za cíl v širších i užších souvislostech pojednat o problematice vstupu vojsk Varšavské smlouvy do ČSSR. Stěžejním místem této studie je bývalý vojenský újezd Milovice- Mladá. Kromě popisu jeho starší vojenské historie, se zaměřuje na příchod sovětských a polských vojáků k 21. 8. 1968. Dalším základním prvkem je snaha vystihnout atmosféru soužití příslušníků cizí země a místních, z řad českého obyvatelstva.

KLÍČOVÁ SLOVA:

1968, Milovice, Mladá, Pražské jaro, Sovětská armáda, Šumava, Varšavská smlouva

ABSTRACT:

Objective of this work is to analyze entry of Warsaw Pact army to Czechoslovakian socialist republic. Fundamental place for this study is former military area Milovice – Mladá. Another object of this work is also about military history of this area and arrival of polish and soviet soldiers on date 21. 8. 1968. Another basic part of this work is to capture atmosphere of coexistence members of foreign countries and members of local czech population.

KEYWORDS:

1968, Milovice, Mladá, The Prague spring, Soviet army, Šumava, Warsaw Pact

PODĚKOVÁNÍ:

Rád bych poděkoval vedoucímu své bakalářské práce panu doc. PhDr. Tomášovi Jiránkovi, Ph. D. za pomoc při její tvorbě. Dále děkuji panu Alešovi Kubešovi, který poskytl cenné informace k mému bádání a podělil se se mnou o své vzpomínky. Nesmím zapomenout i na ostatní narátory, kteří mi poskytli svůj čas. V neposlední řadě děkuji svým rodičům a přátelům za jejich všeobecnou podporu při studiu.

Obsah

Úvod:	1
1. Orální historie:	3
2. Historie vojenského cvičiště Milovice - Mladá:	4
2.1 Starší historie Milovic a zaniklé obce Mladá	4
2.2 Založení vojenského cvičiště.....	9
2.3 Zajatecký tábor	12
2.4 Meziválečné období a druhá světová válka	15
2.5 Poválečná léta	20
3. Invaze vojsk Varšavské smlouvy a Milovice:	22
3.1 Krátce o Varšavské smlouvě	22
3.2 Situace v Československu roku 1968 a Pražské jaro.....	24
3.3 Cvičení „ŠUMAVA“	29
3.4 Obsazení ČSSR 21. 8. 1968.....	32
4. Pobyt příslušníků sovětské armády v Milovicích- Mladé	35
4.1 21. 8. 1968 v Milovicích.....	35
4.2 Zabydlování sovětské armády	40
4.3 Soužití Rusů a Čechů.....	42
Závěr:	46
Resumé	47
Seznam použitých zdrojů:	48
Přílohy	53
Tabulka jednotek Sovětské armády v Milovicích:	53
Fotodokumentace:	55

Úvod:

K vojenskému cvičišti v Milovicích se váže více než stoletá historie. Jeho součástí byla i obec Mladá, která musela ustoupit novému areálu zřízenému pro rakousko-uherskou armádu. V roce 1905 museli její obyvatelé definitivně opustit své domovy. První část své práce bych rád věnoval starší historii Milovic a době, kdy cvičiště vznikalo. Považuji za nutné připomenout výběr zmíněné lokality k vojenským účelům státními orgány c. a k. monarchie právě kvůli jeho pozdějšímu významu pro československou, německou a konečně i sovětskou armádu.

V dalších kapitolách popíši funkci vojenského cvičiště v 1. světové válce, kdy plnilo roli zajateckého tábora. V letech 1914-1918 zde bylo soustředěno několik desítek tisíc válečných zajatců. Šlo především o Italy, Rusy a Srby. Dodnes je v Milovicích pod italskou správou udržován hřbitov z tohoto období. Dále se budu věnovat umístění československých armádních jednotek. Zajímavostí pro časový úsek dvacátých let je soustředění veškeré tankové techniky, kterou měla čs. armáda k dispozici, do tohoto prostoru. Za 2. světové války zde měl své cvičiště Wehrmacht. V rozvalinách Mladé se točily mimo jiné i propagandistické dokumenty pro filmové týdeníky. Po válce přešlo vojenské cvičiště zpět do rukou čs. armády. Bylo rozšířeno a nově bylo zrekonstruováno letiště na Božím Daru.

V hlavní části své bakalářské práce se budu zabývat milovickým vojenským újezdem v souvislosti s invazí vojsk Varšavské smlouvy, které bude věnována krátká kapitola a pobyt sovětské armády v tomto újezdu se všemi důsledky. Pro popsání tohoto období jsem využil i orální historie a vedl jsem rozhovory s několika místními obyvateli, kteří byli svědky tohoto procesu trvajícím přes dvacet let.¹ Detailněji uvedu vojenské obsazení československého území a právě k obci Milovice uvedu i výpovědi očitých svědků. Vzhledem k poměrně nedávným událostem, ve kterých se dá ve větší míře využít paměti dosud žijících osob, považuji tento typ bádání za přínosný. Jsem si ovšem vědom toho, že některé informace mohou být subjektivně zbarveny, popřípadě mohou obsahovat více či méně odchylek od skutečnosti vzhledem k době, která od daných událostí uběhla. K vysvětlení této metody bádání využiji jednu z kapitol.

---

¹ Více viz VANĚK, Miroslav, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha, 2004, ISBN 80-7285-045-8.

VANĚK, Miroslav et al., *Orální historie: Metodické a technické postupy*, Univerzita palackého, Olomouc, 2003, ISBN 80-244-0718-3.

Pro upřesnění vojensko- politické situace, v jaké se nalézala ČSSR na sklonku šedesátých let, krátce popíši cvičení ŠUMAVA, která posloužila „spojeneckým“ armádám zmapovat terén pro nadcházející invazi. Dále zmíním i základní aspekty Pražského jara, kvůli kterému se invaze uskutečnila.

Pobyt příslušníků sovětské armády a jejich rodin trval přes dvacet let. Během těchto let se v oblasti mnohé změnilo. Konkrétní změny probíhaly v urbanizaci města a jeho infrastruktury, soužití starousedlíků s novými sousedy se též ne vždy neslo v nejlepších vztazích. 19. června 1991 odjel z Milovic poslední vlak se sovětskými vojáky. Opuštěný prostor po sovětské armádě dostala do rukou česko-slovenská armáda. Začalo nové období obce i okolí.

Cílem této práce je zpracování problematiky příchodu Sovětské armády do ČSSR a jeho promítnutí na konkrétním místě v širších i užších souvislostech, dále zaznamenat pobyt Střední skupiny vojsk sovětské armády v milovickém újezdu očima místních obyvatel a sekundárně i popsání historie daného regionu.

1. Orální historie:

Orální historií rozumíme výzkumnou metodu, kterou získáváme informace ústním podáním osob fixovaných k dané události nebo procesu. Je to kvalitativní metoda, neboť zachycuje konkrétní zkušenosti, prožitky a pocity narátora. Vzhledem k tomu je možné ji využít v mnoha vědeckých oborech, kromě historie je to například sociologie, antropologie, psychologie a etnografie.

Tato metoda získávání pramenů patří k nejstarším, ale i nejmladším vědním disciplínám. V dávné minulosti šlo o získávání informací z ústního podání pamětníka, takže bylo využíváno ještě před vynalezením písma. Nicméně způsob narativního získávání historických informací byl v průběhu dějin používán učiteli, historiky a kronikáři i po vzniku písma. Například Thukydides účastník peloponéských válek a jejich historik využíval ve své práci výpovědi pamětníků.

Orální historie jako věda vznikla až ve 20. století. Během hospodářské krize ve 30. letech 20. století, kdy došlo k velkým sociálním změnám, bylo v USA využíváno prvků osobních prožitků osob prožívajících dané události.

V českém prostředí se tato metoda ve větším měřítku začala používat po roce 1989. Dne 1. ledna 2000 bylo zřízeno Centrum orální historie jako jedno z oddělení Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.²

Využitím této metody získá historik neocenitelné informace o pocitech konkrétních osob v pozadí „velkých dějin“, které doplňují písemné a hmotné prameny. Její nevýhodou je doba, kterou může pokrýt, protože ta je ovlivněna délkou lidského života. Dalším problémem bývá paměť a výmluvnost narátora stejně jako schopnost tazatele klást správné otázky.

---

² VANĚK, Miroslav et al., *Orální historie: Metodické a technické postupy*, Univerzita palackého, Olomouc, 2003, ISBN 80-244-0718-3.

2. Historie vojenského cvičiště Milovice - Mladá:

2.1 Starší historie Milovic a zaniklé obce Mladá

Mladá:

Obec Mladá kdysi ležela na cestě mezi Lysou nad Labem a Mladou Boleslaví. K jejímu založení se vážala tato legenda. Boleslav I. poslal do Mladé Boleslavi na pozvání svého syna svou dceru Mladu s doprovodem. Vůdce výpravy se jmenoval Ctislav. Družina cestovala po „Pražské cestě“, která vedla z Prahy přes Starou Boleslav a Lysou. Do Boleslavi dorazila v pořádku, ale na zpáteční cestě byla přepadena lupiči, kteří zajali Mladu a její dvě společnice a zbytek doprovodu pobili. Jediný, kdo se zachránil, byl Ctislav. Lapkové pod ním sice zabili koně, ale on sám uprchl a později je sledoval, aby zjistil, kde mají skrýš. Potom se dostal do Lysé, kde si vymohl koně a uháněl do Prahy. Zpět se vrátil se silným oddílem zbrojnošů a zcela vymýtil lupičskou bandu, která unesla Mladu. Knížecí dceru našli ve skrýši modlící se ke svaté Kateřině, které slibovala postavit kapli, budou-li zachráněny. Svůj slib dodržela.

Ctislav byl Boleslavem povýšen na vladyku a do správy mu byla udělena zdejší krajina kolem Skalky (přibližně 4 kilometry severně od Milovic). Kolem kaple postavil vesnici, kterou nazval podle zakladatelky kaple. Obec však trpěla nedostatkem vody, a když byl o něco jižněji objeven pramen, byla osada přesunuta k němu. Později v obci vznikl kostel sv. Kateřiny a kaple zanikla.³

Prvním doloženým datem v historii obce je rok 1346, kdy Mladou koupili společně se 49 lány lipenského lesa bratři Václav a Merhant Rokycanští. V osadě se nacházela krčma, švec, krejčí, řezník a pekař. Kostel sv. Panny Kateřiny náležel pod lyského faráře, který měl právo podací.⁴ Konkrétní případ využití tohoto práva známe z počátku 15. století:

„R. 1400 Augustiniáni z lyského předali právo podací faře mladské novému majiteli Lysé panu Petrovi z Vantenberka, když tomu dala podnět jakási rozepře mezi lyským farářem augustiniánem Přibyslavem a mezi panem Petrem z Vanterberka. Tento práva patronátního

³ SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 3.

⁴ Právo podací znamená, že do daného kostela smí farář biskupovi navrhnout kněze.

*užíval jen po dvě léta; po jeho smrti r. 1402 připadla Lysá Janovi z Hradce, jež právo podací vykonával r. 1413- 1415.*⁵

V době husitských válek zprávy o Mladé mizí a znovu se objevují až v purkrechtní knize mladské, která byla součástí pozemkových knih benátského panství. V ní je popsáno přibližné okolí obce, která ležela v zalesněném prostoru a polovina polí zůstávala neobdělávaná. Půda byla tak neúrodná, že hospodáři často utíkali kvůli dluhům i přes výhody a úlevy, které byly poskytnuty novým rolníkům.⁶ V roce 1578 část vsi lehla popelem.⁷ Přes tyto okolnosti život v Mladé neutuchal až do třicetileté války. V této době byl osud vesnice podobný jako v mnoha jiných případech. Statky byly opuštěny, některé vypáleny a pole zůstávala neobdělávaná.

Po neblahých událostech výše uvedeného konfliktu se mohli navrátní obyvatelé, ale i nově příchozí, znovu usídlit na statcích. Získat usedlost mohl kdokoliv a nejen to, dotyčný člověk dostal od panstva potah, vůz a zrní k setí. Zato musel odvádět jednu třetinu úrody. Nedostatek práceschopného obyvatelstva potvrzuje fakt, že vrchnost na šest let odpustila osadníkům platy a roboty. Bída provázela obec po celé 17. století.⁸ Nicméně i tak se stále rozvíjela. Po třicetileté válce vznikla panská hospoda, kterou vrchnost proměnila z menšího gruntu. Krčma znamenala větší příjem než největší hospodářství.⁹ Zajímavostí je, že vznik hřbitova při kostele sv. Kateřiny je ve farní pamětnici uváděn až 16. října 1793. Dalším mezníkem pro obec se stalo otevření obecné školy 3. října 1878, kam chodily i děti z okolních vesnic. Místní rodák pan V. Říha v článku *Boleslavanu* uvádí: „Před tím bývaly třídy na faře, ve statku p. Kočího a u Ramšů (později u Rampasů v č. 52).“¹⁰ Vyjádřil se též k velikosti vsi, která měla na přelomu 19. a 20. století 700 obyvatel. Její náves byla 2 kilometry dlouhá a 1 kilometr široká. „V r. 1880 čítala 95 čísel, při zániku (v roce 1905) 109 čísel. Dodnes stojí ještě myslivna, ale i ta má být letos (1930) zbořena... Obec měla kromě lesa a pastvin 175 korců vlastních polí.“¹¹

⁵ VOJÁČEK, Josef, Mladá, bývalá ves na panství benátském, před bitvou bělohorskou, In.: *Boleslavan*, ročník IV., Mladá Boleslav, 1929- 1930, s. 203.

⁶ Tamtéž, s. 203- 204.

⁷ Ottův slovník naučný, 17. díl, Praha 1901, s. 449.

⁸ VOJÁČEK, Josef, Mladá, po bitvě bělohorské až do posledních dob, In.: *Boleslavan*, ročník V., Mladá Boleslav, 1931, s. 22- 23.

⁹ „Největší sedlák z Mladé platil ročního úroku 2 zl. 22 kr., kdežto šenkýř 22 zl. úroku a 35 zl. rýn. nájmu.“ tamtéž, s. 23.

¹⁰ ŘÍHA, V., Obec Mladá, In.: *Boleslavan*, ročník V., Mladá Boleslav, 1932-1931, s. 316.

¹¹ Tamtéž, s. 316.

Vlastnímu zániku Mladé a vybudování cvičiště v prostoru Milovic roku 1905, bude věnován následující oddíl, proto i dějiny Milovic budou v této části podrobněji popsány pouze do doby posledního majitele panství.¹²

Milovice:

Tři kilometry jižně od Mladé leží obec Milovice, v listinách psaná jako Milevice a v němčině známá jako Milowitz. Koncem 14. století byl pánem Milovic vladyka Holomek, který sídlil na tvrzi stejného jména. Po jeho skonu v roce 1393 spravovala sídlo jeho manželka Markéta se synem Janem. Na poplužním dvorci při této tvrzi hospodařili zemané a bratři Sperek a Václav.¹³ V souvislosti s úmrtím Sperkovy manželky Pavlíny se váže písemná zmínka ze 4. ledna 1396.

V průběhu 15. století spravovalo tvrz i dvorec několik různých rodin. Dalším vlastníkem byl mezi lety 1410 a 1441 jistý Záviš z Milovic. Poté zde, až do roku 1454, žila Eliška z Erkeřic, vdova po Mikuláši Chebdovi z Milevic, která koupila úroky ve Výklecích a Strákách.¹⁴ Poslední, kdo vládl na panství v tomto století, byl lyský rod Smiřických. Jan Smiřický byl sťat 7.září 1453 kvůli odbojnosti proti králi Ladislavu. Jeho syn Jindřich byl naopak králem Vladislavem II. povýšen do panského stavu. Po Jindřichově smrti zdědil většinu lyského panství syn Albrecht, ale tvrz Milevice a okolí dostal pod správu Albrechtův bratr Jindřich Jaroslav ze Smiřic.¹⁵

Ten je v roce 1509 prodal Bedřichovi z Donína, horlivému stoupenci Jednoty česko-bratrské. Tvrz, dvorec i ves se tak dostaly pod správu benátského panství. Dále mu připadly i vsi Stará Lysá, Mladá, Ostrov a Vrutice a platy v Jíkvi, Stříži a Zeřicích. Poslední písemné zmínky o kamenné tvrzi jsou z roku 1595. Soudí se, že zanikla za třicetileté války.

V pozemkových knihách z doby vlády Habsburků je možné dohledat majitele panství.¹⁶ Po výše zmíněné válce v roce 1648 daroval císař Ferdinand III. Milovice Nizozemci Janu de Wörth. Ten je dostal za válečné služby v předešlém konfliktu. Zajímavostí je, že od Janova nástupu se počaly knihy psát německy.

V tomto časovém období býval pod milovickou vsí rybník, jímž protékal směrem od Vápenska potok. Samotný rybník byl vysušován a těžila se z něj rašelina na zátop.

¹² Viz 1.2 Založení vojenského cvičiště.

¹³ Sperek uváděn někdy jako Šperek. Viz VOJÁČEK, Josef, Milovice: Nejstarší usedlosti a jejich majitelé, In.: *Boleslavan*, ročník IX., Mladá Boleslav, 1934- 1935, s. 66.

¹⁴ IVANOV, Miroslav, *Přání lidsky pochopitelné*, strojopis, s. 3.

SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 1.

¹⁵ IVANOV, Miroslav, *Přání lidsky pochopitelné*, strojopis, s. 3.

¹⁶ Jedná se o čísla 10, 18, 22, 30, 35, 39, 53, 54, 55, 66- 68, 81, 82, 89. Viz VOJÁČEK, Josef, Milovice: Nejstarší usedlosti a jejich majitelé, In.: *Boleslavan*, ..., s. 66.

Když roku 1679 zemřel dědic Jana de Wörth, panství se rozpadlo na pět dílů: „*Část milevická- kromě vsi do ní patřila i část nového zámku v Benátkách, milevický dvůr, polovina Nových Benátek a ves Vrutice- připadla Františce Zuzaně, hraběnce z Klenové. Její matka Zuzana Marie obdržela také jeden díl, a protože byla prozíravá, odkoupila od své dcery její část za 38 000 zlatých. Postupně získala i další díly panství- a když se vdala podruhé, tentokrát za hraběte von Schützena, zůstalo jí až do roku 1720, kdy se ho odkazem ujal Ignác Zikmund hrabě z Klenové.*“¹⁷

Ve farní relaci je k počátku 18. století uveden počet obyvatel Milovic na 151. Je to číslo označující počet lidí, kteří byli schopni přijímat svátost.¹⁸ Pokud jde o přesné dobové záznamy z oblasti hospodářství, ty byly zaneseny do Tereziánského katastru českého v polovině století. Lidé bydleli ve 12 gruntech, 4 chalupách a jedné hospodě.

Hrabě z Klenové panství neudržel a roku 1768 v dražbě připadla pražskému arcibiskupovi Antonínu Příchovskému z Příchovic za 655 000zl. Po něm následoval jeho synovec František Příchovský. Když zemřel po pádu z koně jeho syn František Vojtěch v roce 1816, vymřel i rod Příchovských. Dědičkami se staly hraběnky Mladotové ze Solopysk. Elisabet se provdala za pána benátského panství Felixe Leopolda hraběte z Thun- Hohenstein.¹⁹ Tím připadly Milovice k výše uvedenému hrabství. Další člen rodu Thun- Hohenstein Leopold Bohumil se snažil na vlastní náklady povznést zemědělskou úroveň hrabství a postavil cukrovar v Benátkách. Těmito činy se však zadlužil a panství muselo být pronajato.²⁰ Dočasně připadlo vlastnictví K. und k. Privilligerte Österreichisches Länderbank.

Konečně posledním majitelem, který spravoval ves Milovice a ostatní obce benátského panství, byl v roce 1905 František Rudolf Kinský. Ten v roce 1920 prodal benátský zámek a park městu Benátky nad Jizerou. Zbytek svého panství držel až do roku 1939.²¹

Tato část historie Milevic či také Milovic by měla být uzavřena zmínkou o židovském obyvatelstvu ve vsi, jež bylo jejich součástí, a o kterém se zmiňují matriky od 19. století. Po roce 1870 zde žil obchodník Adolf Koscherak s manželkou Augustou, Fridrich Lenker se ženou Annou, Moritz Kretsch s manželkou Leonorou. Po roce 1900 zde žili manželé Richard a

---

¹⁷ IVANOV, Miroslav, *Přání lidsky pochopitelné*, strojopis, s. 5.

Další díly panství přikoupila hraběnka v následujících letech: 1680 díl v Milovicích, 1682 starobenátský, 1684 zdonínský a její druhý manžel přikoupil roku 1694 dražický. Viz SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 8.

¹⁸ VOJÁČEK, Josef, *Milovice: Nejstarší usedlosti a jejich majitelé, Boleslavan*, ročník IX., Mladá Boleslav, 1934- 1935, s. 66.

¹⁹ SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 9. ; KUBEŠ, Aleš, materiály týkající se Milovic, archiv Aleše Kubeše, Milovice, strojopis, s. 2.

²⁰ Tamtéž.

²¹ ANDERLOVÁ, Jitka, *Region Nymburk: města a obce*, Tiskárna Petr Hošík, Poděbrady, 2001, ISBN není.

Kamila Lavečtí. Na vojenském hřbitově je pod čtyřmi náhrobky pohřbeno devět židovských vojáků. Druhou světovou válku nepřežili čtyři židovští obyvatelé.²²

---

²² Více viz ROZKOŠNÁ, Blanka, *Židé v Lysé nad Labem, v Milovicích a okolí*, Kufr, Praha, 2010, s. 40- 41.

2.2 Založení vojenského cvičiště

Počátek vojenské historie obce Milovice, která trvala bezmála celé 20. století, je nutno hledat v příčinách událostí prusko - rakouské války v roce 1866. Tato válka byla pro Habsburskou monarchii neúspěšná především kvůli nevyhovující taktice při vedení vojsk a nedostačitému výcviku. Vedení rakouské armády došlo k závěru, že nemá vhodné cvičiště pro kvalitní moderní výcvik.

Prvním krokem k modernizaci bylo rozdělení Rakouska- Uherska do 15 vojenských obvodů (Militär- Territorial- Bezirke) 1. 1. 1883. Čechy spadaly pod dva obvody s velitelstvím v Praze (8. Corps- Commando) a Josefově (9. Corps- Commando). Od roku 1908 bylo z Josefova přemístěno do Litoměřic.²³

Ministerstvo války se usilovně snažilo najít oblast pro založení dlouhodobého cvičiště. Pro dělostřelecký výcvik mělo sice pronajaté pozemky u Týnce nad Labem, Bukovan, Katusic a severně od Stráže pod Ralskem, ale to bylo jen na dobu určitou a střelby se mohly provádět pouze po žních, aby nebylo nutné splácet vysoké náhrady za škody.²⁴ Dalším výběrem prošla okolí Libochovic, Kosmonos, Slap, Pyšel a Lochovic, ale bylo zjištěno, že ani jeden rajón nevyhovuje, protože by bylo nutné vystěhovat několik vesnic. V roce 1899 se konečně naskytl možnost zřídit cvičiště ve východních Čechách u Bílých Poličan, které byly majetkem princezny Rosy z Croj. Došlo k rozsáhlým čtyřletým jednáním mezi úřady, různými institucemi a majiteli pozemků. Státní aparát byl ochoten území koupit i za dost nevýhodné podmínky, ale princezna si chtěla ponechat zámek a park. O rozsáhlosti jednání svědčí i 176 dokumentů k této záležitosti. Přesto všechno by byla možná koupená oblast vhodná pouze pro výcvik útvaru o velikosti roty až praporu, nemluvě o nevhodnosti pro dělostřelecký výcvik.²⁵ Řešení se naskytl, když zmíněná K. und k. Privilligerte Österreichisches Länderbank projevila zájem na této transakci a byla ochotná prodat oblast na východ od Benátek nad Jizerou, severně od Milovic. Novému zájemci se začaly rakousko - uherské orgány věnovat 8. března 1901. Proběhl průzkum dané oblasti a došlo k odhadům ceny, za kterou by měla být odkoupena. Bylo zjištěno, že polohou, rozlohou a nutností vystěhovat pouze jednu vesnici se jeví jako ideální. Zde je uvedeno závěrečné resumé komise z knihy „*Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště*“:

²³ PROCHÁZKA, Zdeněk et al., *Vojenské dějiny Československa II. Díl, Naše vojsko*, Praha, 1986, s. 398- 400 .

²⁴ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá*, Kaplanka, Nymburk, 2006, ISBN 80-903783-1-5, s. 5.

²⁵ ČAPKOVÁ, Vendulka- TATAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště*, Pragoline, Milovice, 2004, ISBN 80-239-2705-1, s. 40. ; KUBEŠ, Aleš, materiály týkající se Milovic, archiv Aleše Kubeše, strojopis, s. 8.

„Dle těchto vývodů je uznáno, že cvičiště blíže Nových Benátek

a) Polohou je jedinečné

b) V souvislosti s velikostí je dostačující, přičemž každá restrikce územní rozlohy učiní jeho hodnotu ilusorní

c) Pro výcvik všech zbraní je vhodné svou formou a představuje velice výhodný terén

d) S ohledem na povrch a složení půdy, vodní a zdravotní poměry, vojenským nárokům vyhovuje i v eminentním smyslu zcela

e) Přestěhování pouze jedné vesnice je odpovídající.“²⁶

Tato fakta nakonec vedla k uzavření jednání o pozemky princezny Croÿ a to k datu 2. června 1903. „ 6. června obdržel návrh na zřízení cvičiště císařské schválení. 30. června téhož roku byla uzavřena smlouva mezi K. u. K. Reichs- Kriegs- Ministerium na straně jedné a Kaiserl.- Königl. Privilegierte Österreichische Länderbank na straně druhé, která na sebe vzala povinnost, postarat se o výkup pozemků a nemovitostí a získání požadovaného území.“²⁷

Vojenský erár získal pozemky o celkové rozloze 3 439 ha za výhodnou cenu 3 300 000 rakouských korun. Z toho patřilo 1 278 ha sedlákům, kteří obdrželi 1 750 000 rakouských korun. Kostel sv. Kateřiny, faru a hřbitov musel na své náklady vystavět v Milovicích. Samotný tábor zvaný „Kamenný“ byl vystavěn v Liškách.²⁸ Měl sloužit jako vojenské cvičiště ke konání větších cvičení a jako střelnice. Speciálně měl sloužit i k dělostřeleckému výcviku. Náklady na jeho výstavbu dosáhly 1 500 000 rakouských korun. Bylo vystavěno 5 jednopatrových domů pro kanceláře, ubytování důstojnictva a nemocnice a 40 baráků pro mužstvo. Posádka s rodinami gážistů čítala v zimě 1 200 osob, v létě pak 2 000.²⁹ Jak už bylo zmíněno, cvičiště bylo určeno pro jednotky 8. a 9. sboru dislokovaných na Českém území.³⁰

²⁶ ČAPKOVÁ, Vendulka- TATAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště, ...*, s. 40.

²⁷ KUBEŠ, Aleš, materiály týkající se Milovic, archiv Aleše Kubeše, Milovice, strojopis, s. 9. čerpáno z: Österreichisches Staatsarchiv- Kriegsarchiv Wien, GZ 9422/O- KA/ 97. ; VÚA- VHA Praha, fond: *Vojenské dějiny a vojenskoprávní orgány období Rakouska- Uherska. 9. sborové velitelství*, sig. K. u. K. R. K. M. Abt. 5, Nr. 1289- 1903 Pactum de Contrahende. ; Tamtéž, bez sig. s označením *Gestion der Konferenz am 15. Juli 1903 in Neu Benatek*.

²⁸ Baráky tohoto tábora v těch místech stojí dodnes. Některé jsou zrekonstruované, jiné chátrají. Člověk, který by si je chtěl prohlédnout, se musí vydat z milovické vlakové stanice ulicí směrem doprava, přejít železniční přejezd a zhruba po 50 metrech na levé straně vyhledat tři k sobě rovnoběžné ulice a to Italskou, Rakouskou a Kaštanovou. Právě tyto ulice lemují domy jako němí svědkové historie.

²⁹ SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 17. ;Pro upřesnění mírového stavu pěšího pluku je nutno uvést, že měl kolem 1 400 mužů a členil se do čtyř praporů, pro srovnání polní myslivecký prapor měl 500 mužů a dragounský obsahoval 1 000 mužů. Válečný stav byl až třikrát větší. Více viz ČAPKOVÁ, Vendulka- TATAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště, ...*, s. 42.

³⁰ Na území 8. sboru bylo dislokováno 8 pěších pluků, 3 polní myslivecké prapory, 2 dragounské pluky, 1 dělostřelecká brigáda, 2 ženijní prapory, 1 sanitní oddělení, 1 divize trénu a 3 zeměbranecké pluky. V teritoriálním

Samotný prostor budoucího vojenského cvičiště byl připraven k předání 31. března 1904. První cvičení proběhlo 3. srpna téhož roku.³¹ Pro obyvatele okolních vesnic bylo zřízení vojenského cvičiště vítaným přínosem, neboť množství živnostníků našlo ve vojácích odbytiště svých produktů. Sedlákům bylo dovoleno sekat trávu na území cvičiště mimo dobu, kdy probíhala cvičení armády.

Pouze obyvatelé Mladé se museli rozloučit se svými usedlostmi a byli vystěhováni. Někteří odmítali opustit své domovy, ti byli poté vyvlastněni a odstěhovat se museli tak jako tak. Zajímavostí je, že ještě než byli všichni obyvatelé vysídleni, probíhal v blízkosti obce dělostřelecký výcvik s ostrou municí. Tuto situaci je možné brát jako možný psychologický nátlak. V obci po roce 1905 zůstal pouze farář a hostinský Janoušek.

Místní duchovní zůstal v kostele sv. Kateřiny, protože jeho novostavba v Milovicích ještě nebyla postavena. V čase ostrých střelb nesměl z fary vůbec vycházet. 29. srpna 1905 musel na čas opustit faru, protože přes bývalou obec byla vedena dělostřelecká palba.³² Hostinskému Janouškovi dovolila vojenská správa provozovat kantýnu. Bydlel s rodinou a rodiči své ženy, kteří žili na výminku, v hostinci při silnici Mladá - Straky. Přes den bývala v usedlosti pouze stará babička. V Boleslanu ročník 1932- 1933 je uveden její příběh, kdy výminek dostal přímý zásah dělovou střelou. Babička se utíkala schovat do sklepa, kde uklouzla a omráčila se. Večer ji našli od krve a potlučenou, ale živou. Od té doby nezůstávala během střelb doma. Janoušek odešel jako poslední starousedlík z Mladé v roce 1907 do Lipníku, kde mu vojenská správa zřídila kantýnu.³³ Jeho odchodem přišla obec Mladá o posledního obyvatele a byla vyškrtnuta ze seznamu živých obcí. V té době měla 109 čísel popisných.³⁴

---

umístění 9. sboru byl počet těchto těles obdobný, pouze sanitní oddělení byla 2, zeměbrance pluky byly 4 a navíc obsahoval 1 pionýrský prapor a jeden zeměbrance hulaný pluk. Více viz ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 11. ; ČAPKOVÁ, Vendulka- TARTAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště, ...*, s. 41- 42.

³¹ KUBEŠ, Aleš, materiály týkající se Milovic, ..., s. 9.

³² ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 10- 11. Text je parafrázovaný z článku „Farář na útěku před dělovými kulemi“ v Národní politice z 1. října 1906.

³³ MAREŠ, J., Z dobytí Mladé, In.: *Boleslan*, ročník VII., Mladá Boleslav, 1932- 1933, s. 159- 160.

³⁴ ANDERLOVÁ, Jitka, *Region Nymburk: města a obce, ...*, s. 100.

2.3 Zajatecký tábor

Po vypuknutí světové války v roce 1914, která později dostane název první, byl zřízen ve vojenském táboře v Milovicích zajatecký lágr. První zajatci pocházeli z Ruska, byli internováni v části budov Kamenného tábora, ale pro příliv nových vězňů byl západně od něj ve směru na Benáteckou Vrutici postaven druhý a následně při stejné cestě, severovýchodně od prvního, třetí blok (po vstupu Itálie do války, byl určen pro italské vojáky).

Dohromady měla tato tři teritoria více než 35 ha. Ve druhé části tábora bylo zřízeno 103 dřevěných baráků pro zajatce pobitých černou lepenkou a ve třetí 46 baráků. Všechny byly 45 metrů dlouhé a 10 metrů široké. V každém baráku přebývalo 220 až 300 mužů. Nedílnou součástí lágru byla kuchyně, odvěšovací stanice, pekárna, prádelna a skladiště. Zajatci si v několika budovách zbudovali modlitebny³⁵. Ve vzpomínkách kronikáře obce Benátecké Vrutice je zaznamenáno, jak vypadala bezpečnostní opatření:

„Tábor byl ohrazen trojnásobným plotem z ostnatého drátu hustě pleteného a nad sloupy na zahnutých železných tyčích byl kolem celého tábora dvakrát natažen ostnatý drát, aby nikdo nemohl plot přelézt. Na vnější straně plotu stály několik metrů vysoké rozhledny, aby stráže snadno přehledly tábor i okolí. Byly od sebe vzdáleny asi 100 metrů a postaveny zvláště tam, kde bylo větší nebezpečí útěku zajatců. Nedaleko tábora byly na třech místech zákopy pro strojní pušky, aby v případě vzpoury zajatců mohl být tábor uzavřen křížovou palbou. Také stráže měly u ostnatého plotu zákopy, z nichž ukrytý voják mohl na zajatce střílet. Nad plotem bylo elektrické vedení světelné a po celou noc byly tábor i bližší okolí jeho osvětleny.“³⁶

Tábor spravovali a vedli generál Steiner a plukovník Haelbert. Mezi dalšími důstojníky se nacházeli i Češi.³⁷ Vedoucím lékařem byl MUDr. Antonín Brzorád z Nymburka a po něm MUDr. František Tichý. V celém zařízení bylo hlídáno 18 000 - 20 000 zajatců, ale po velkých ofenzivách se jich zde nacházelo až 48 000 a byli stráženi především maďarskými vojáky.

Rakousko podepsalo v roce 1866 ustanovení Ženevské konvence pod názvem „Dohoda o zlepšení osudu raněných v bojujících armádách“ a „Úmluvy haagské, týkající se nakládání s válečnými zajatci“. Což poskytovalo zajatcům stejná práva jako rakousko -

³⁵ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 22. ČAPKOVÁ, Vendulka- TATAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště, ...*, s. 43. SOkA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 19.

³⁶ Zajatci v Milovicích, *Boleslavan*, ročník II., knihtiskárna Jaroslava Chládky, Mladá Boleslav, 1927- 1928, s. 206.

³⁷ Například to byli npor. Salač, npor. Říha, npor. Herlš a npor. Hübner Tamtež, s. 206.

uheským vojákům s výjimkou volného pohybu. Zvláštní skupinu tvořili lékaři, kteří neměli statut válečného zajatce (byli nazýváni internovanými) a mohli provozovat lékařskou praxi.³⁸ Celková situace ohledně potravin a léků byla za první světové války velmi špatná a v zajateckých táborech tato skutečnost platila dvojnásob. Výjimkou nebyl ani tábor v Milovicích.

Strava zajatých vojáků byla značně nedostačující. Ke snídani dostávali 2 g čaje, který pocházel z ostružinového sušeného listí (často ho trhaly a sušily děti z okolních vesnic), do něho si mohli dát 15 g cukru. V neděli měli kávu z konzervy a 25 g masa s bramborem. Obědy se skládaly z ryb, sucharů, řepy, naloženého masa a brambor. Večeře se skládala z polévek s různými druhy luštěnin.³⁹ Jídlo nebylo ničím dochuceno. Nebylo proto divu, že zajatci, kteří trpěli hladem, neváhali na několik dní zatajit smrt svých druhů, aby dostávali jejich příděly nebo sebrat plodiny z polí, na kterých vypomáhali sedlákům.⁴⁰ Ostatně v krizových situacích se prokazoval i charakter jednotlivých národů. Antonín Babel kronikář z Vrutice v Boleslanu uvádí:

„Rusové se vzájemně lépe podporovali než Italové. Měl-li Rus mrkev nebo řepu, očistil ji a hned se s druhy o své skrovné sousto dělil, ale Italové se mezi sebou o každé sousto krutě až do krve rvali.“⁴¹

Zajímavostí je, že především ruští zajatci začali vyrábět hračky, košíčky, tabatěrky a jiné předměty z dostupných materiálů, jako byla sláma, dřevo, dráty nebo kousky textilu a prostěradel. Předměty pak směňovali s místními za peníze a především za jídlo. Nicméně je nutné podotknout, že hlad trápil i dozorce, ale méně než zajatce, kterých mnoho umíralo hladu a na různé nemoci.

Úmrtní registry vykazují denně jednoho až 36 zemřelých.⁴² První mrtví byli pohřbeni do rakví na civilním hřbitově. Bylo to 27 rakouských vojáků (příslušníci jednotek dislokovaných v Milovicích včetně stráží zajateckého tábora) a 46 ruských. Počet mrtvých se rychle zvětšoval s přílivem nových zajatců, převážně z italské fronty. Ti těžce nesli i chladnější střeoevropské počasí. Byl pro ně zřízen nový hřbitov za Kamenným táborem. Prvních 81 mrt-

³⁸ KUBEŠ, Aleš, materiály týkající se Milovic, ..., s. 12. čerpáno z: Archiv A. K. : Úmluva haagská ze den 18. října 1907 o zákonech a obyčejích pozemní války. Řád připojený, ustanovení Hlavy III. Srov. též řád války pozemní, čl. 42- 46- 56. ; V.Ú.A.- V.H.A. Praha, Fond: vojenské a vojenskosprávní orgány z období Rakouska a Rakouska-Uherska. 9. sborové velitelství, sig. 1 7/21, Präs. Nr. 1455/947 L. G., 8. Oktober 1914.

³⁹ ČAPKOVÁ, Vendulka- TATAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště*, ..., s. 43. ; *Zajatci v Milovicích*, In.: *Boleslan*, ..., s. 206- 207.

⁴⁰ Kromě těch mužů, co pomáhali se zemědělskými pracemi, byli zde ti, kteří pracovali v lese nebo na stavbě silnic z Benátské Vrutice do Milovic a z Lipníka do Mladé (tato silnice se nazývá Ruská). Do té doby zde byly pouze polní cesty.

⁴¹ *Zajatci v Milovicích*, In.: *Boleslan*, ..., s. 207.

⁴² ČAPKOVÁ, Vendulka- TATAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště*, ..., s. 45.

vých bylo pohřbeno samostatně, poté začaly být kopány hromadné hroby. Bylo nakázáno, že zemřelý mohl být pohřben minimálně dva dny po smrti. Na hřbitově je pohřbeno 5 276 Italů, 527 Rusů (počítáni jsou i Poláci, lidé z Pobaltí a jeden Fin), 60 Srbů a 323 rakousko - uherských vojáků.⁴³ Hroby jsou označeny podle víry. Mezi křesťanskými symboly jsou zde umístěny i Davidovy hvězdy a půlměsíce. Milovická kronika popisuje, jak probíhal pohřební rituál:

„Byly doby, kdy z tábora vyváželi tři plné fůry mrtvol na hřbitov východního svahu pahorku u Milovic.

Tam byly připraveny šachty, do nichž narovnáni byli mrtví. To dalo se večer. Ráno přišel milovický farář k výkopu a tím končila tragédie obětí nenasatné války, úžasného sobectví a bestiality lidí, kteří mohli i v mezích přísných předpisů vojenských snesitelným učiniti život zajatců, kdyby byli pečovali o ně tak, jak předpisy kázali. Po pohřbu byla šachta ihned zaházena a vykopána vedle do zásoby nová. Italská hudba hrála nad společným hrobem a přítomní zajatci teskně pohlíželi do velkého hrobu, marně zahánějíce neodbytnou, smutnou myšlenku plnou beznaděje, kdy také je sem přinesou.“⁴⁴

Z citovaného textu je očividné, že smrt v táboře byla na denním pořádku a někteří dozorcí příliš nedbali na haagské smlouvy a zajatcům život v táboře neulehčovali. Hřbitov je v Milovicích dodnes volně přístupný a jeho součástí je i muzeum. Nachází se ve správě italského ministerstva obrany. Více se o vojenském hřbitově zmiňuje Dominika Váhalíková ve své bakalářské práci.⁴⁵

Milovická kronika též zmiňuje, že mezi zajatci byl i vnuk spisovatele a hraběte Lva Nikolajeviče Tolstého. Ten se s jedním svým druhem prokopal ze zajetí a utekl do lesa, avšak oba byli chyceni. Mimo jiné namaloval pravoslavné obrazy do milovického kostela. Paradoxní je, že kostel je katolický.⁴⁶ Zajímavostí jistě je, že Tolstý neměl tak přísný režim jako jiní zajatci a těšil se různým výsadám, dokonce se vzájemně navštěvoval s knížetem Thurn - Taxism z Loučeně.⁴⁷

Poslední rok války dostávali zajatci větší volnost a v listopadu 1918 byli všichni propuštěni. Tím se uzavřela i jedna etapa v historii vojenského tábora. Rakousko - Uhersko se rozpadlo a Milovice se staly součástí nového československého státu.

⁴³ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 25.

⁴⁴ SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 22.

⁴⁵ SOKA Nymburk, VÁHALÍKOVÁ, Dominika, *Historie a současnost Milovic, se zvláštním zřetelem na vojenský prostor Milovice-Mladá: bakalářská práce*, v Lysé nad Labem.

⁴⁶ SOKA nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 19. ; Kolektiv autorů, *Milovice 600 let: Pohled do jejich vývoje v průběhu dějin 1396- 1996*, MěÚ Milovice, 1996, s. 10.

⁴⁷ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 32.

2.4 Meziválečné období a druhá světová válka

Den 28. říjen 1918 vešel do historie českého národa jako den vzniku moderního československého státu. Nadšení se projevovalo i v Milovicích, kde domy a ulice zaplavily prapory národních barev. Byl uspořádán průvod, jehož účastníky byli i vojáci a váleční zajatci. Jeho trasa obcí vedla od pošty k velkostatku a byla doprovázena italskou kapelou a vlasteneckými písněmi.

V té době byl ve vojenském táboře kulometný kurz o 90 důstojnících a 800 mužích. Bližší údaje o počtu dislokovaných jednotek uvádí pan Aleš Kubeš:

„V zajateckém táboře byli již pouze váleční italští zajatci v počtu 1 800 a k tomu 18 c. a k. rakouských důstojníků a 150 vojínů. Královský uherský strážní prapor č. XIV, spolu s doprovodnou setninou měl stav 20 důstojníků a 900 vojínů. Táborová nemocnice měla ve stavu 10 důstojníků a 1 100 pacientů. Pracovní strážní oddělení v Lipníku mělo stav 6 důstojníků a 180 vojínů. 29. a 30. října odcházelo mužstvo a důstojníci kulometného kurzu, kteří byli jiné národnosti, do své domoviny. V prvních listopadových dnech byl strážní prapor č. XIV odzbrojen a poslán domů, když předtím na jeho strážní stanoviště bylo vybráno 160 vojínů- simulantů, povalujících se v nemocnici.“⁴⁸

Pro toto období je příznačná celková demoralizace vojáků po čtyřletém konfliktu. Docházelo ke krádežím státního majetku, dezercím a naprosté nekázní. Případů jednotlivých prohřešků bylo tolik, že důstojníci provinilce ani netrestali. Uvedená situace ustala až po personálních změnách. V prosinci 1918 byla založena armádní střelecká škola pod velením plukovníka Zlatohlávka. V dubnu 1919 byla pod patronátem a velením francouzské mise vojenská instrukční škola a ve stejnou dobu sem byl přeložen 24. střelecký pluk z Francie doplněný 4. pochodovým praporem střeleckého pluku č. 5 ze Slovenska.⁴⁹

O nepochybném významu milovického cvičiště svědčí i návštěva vysokých státníků, a to ministra národní obrany Klofáče a generála Pellé k 14. srpnu 1919 a dvojí návštěva prezidenta T. G. Masaryka 22. června 1920 a 15. května 1922.⁵⁰ Zmíněné cvičiště bylo ve dvacátých letech jedinečné tím, že zde byly dislokovány tanky FT- 17 Renault francouzské výroby.

⁴⁸ KUBEŠ, Aleš, *Velice stručný přehled dějin vojenského cvičiště*, archiv Aleše Kubeše, Milovice strojopis, s. 4.

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 25, 28. ; Václav Klofáč se narodil v roce 1868 v Německém Brodě. Byl redaktorem Národních listů a předsedou národních socialistů. Za 1. světové války byl díky své zpravodajské činnosti zatčen a odsouzen za velezradu. Později byl amnestován. Patřil mezi „muže 28. října“, kteří utvářeli vládu v roce 1918. Mezi lety 1918- 1920 byl ministrem národní obrany. Zemřel v roce 1942.

Maurice Pellé (1863- 1924) byl generál francouzské armády. V letech 1919- 1921 byl velitelem francouzské vojenské mise v Československu, kde vykonával funkci náčelníka Hlavního štábu branné moci.

Jak už bylo naznačeno, četa sedm těchto tanků byla jedinou tankovou jednotkou v československé armádě po celá dvacátá léta. Stroje byly ještě z válečné výroby a v opotřebovaném stavu. Nicméně prvních pět bylo dodáno v roce 1922 a zbylé dva v roce 1924. Šlo o 4 kusy s dělovou výzbrojí, 2 měly ve výbavě pouze kulometry a 1 spojovací s radiostanicí. V průběhu třicátých let byly tankistické jednotky postupně rozšiřovány o tanky LT vz. 34 československé výroby. Postupně byly likvidovány a v roce 1938 zbyly v aktivní službě pouze 3 kusy, které byly sešrotovány po válce.⁵¹

Jak už bylo naznačeno, ve druhé dekádě existence Československé republiky byly rozšiřovány jednotky útočné vozby. V roce 1938 měla armáda k dispozici již 4 pluky útočné vozby. Vezmeme-li v potaz, že ve dvacátých letech mohla počítat pouze s jedním praporem, tak šlo o nejvíce rozvíjející se část vojska. V Milovicích byl umístěn 1. pluk útočné vozby nejprve pod velením plukovníka generálního štábu plukovníka Olega Václava Procházky a poté plukovníka Zdeňka Vltavského.⁵² Od svého vzniku do 1. října 1937 byl podřízen brigádě útočné vozby poté sboru II. Součástí pluku byly mimo lehké tanky i obrněná vozidla OA vz. 30, tančíky vz. 33 a rota obrněných vlaků.⁵³ Do konce roku 1937 bylo součástí pluku 197 tanků a v březnu následujícího roku byly dodány nové LT vz. 38.

Vzhledem k dislokaci obrněných vlaků a potřeby snadnější dopravy byla v roce 1921 zřízena železniční vlečka, přezdívaná „*Vlastička*“ podle jména lokomotivy. Od roku 1923 jezdily pravidelné spoje na trati Milovice - Lysá nad Labem. Vojenský tábor potřeboval i zlepšit způsob zásobování, neboť byl rozšířen na 4 885 ha. Samotná obec Milovice byla poměrně rozrostlá. Kronika ke sčítání lidu z roku 1920 hovoří o 2 190 obyvatelích, kteří žili ve 242 domech.⁵⁴ V roce 1928 se lidé ze vsi dočkali elektrifikace a v roce 1935 byla za 2 500 000 korun vydlážděna silnice z Milovic do Lysé n. Labem.⁵⁵

Vzhledem k těmto faktům se nelze divit, že poměry mezi vojáky a milovickými občany byly kladné, neboť řada technických vylepšení zde byla zřízena kvůli potřebám armády. I osobní vztahy mezi vojáky a občany byly velmi kladné a panovala mezi nimi vstřícná spolupráce, jmenujme například spolky Sokol nebo Skaut. Mezi vojenské osobnosti, které sloužily v Milovicích, můžeme uvést gen. Karla Kutlvašra, který zde působil jako velitel pěchotního učiliště mezi lety 1931- 1934.

---

⁵¹ VLACH, Martin, Tanky FT v armádě ČSR. Egli, et al., *Fronta.cz, Dotazy*. Československo, Mnichov, protektorát, odboj, [20. 12. 2011], <http://www.fronta.cz/dotaz/tanky-ft-v-armade-csr>, [5. 4. 2007].

⁵² ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 45.

⁵³ Více viz FIDLER, Jiří, Útvary útočné vozby československé branné moci (1922- 1938), In.: *Historie a vojenství: Časopis historického ústavu armády ČR*, Praha, 2002, 1. číslo, s. 190.

⁵⁴ SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 26, 29.

⁵⁵ Tamtéž, s. 79.

Připravenost místní posádky vyzkoušela mobilizace vyhlášená 23. 9. 1938. Jednotky odjely ke svým útvarům a Milovice se staly pouze výzbrojní stanicí. Kolem vsi byly rozestavěny protiletadlové kulometry a přístupové cesty do obce byly zataraseny převrácenými vozy a u Božího Daru pokácenými stromy. U těchto překážek hlídkovali vojáci. Důležité je podotknout, že i civilní občané se náležitě připravili na válku. Občanská stráž držela hlídky u mostků, lidé hloubili okopy a v obci měl na starosti civilní obranu skaut. Trvalo úplné zatemnění.⁵⁶ Nám známé události po podepsání Mnichovské dohody však národu zasadily tvrdou ránu a agónii zmrzačené republiky ukončila německá branná moc 15. března 1939.

Do vojenského prostoru v Milovicích vpochoval wehrmacht 17. března 1939 v pět hodin odpoledne. Přes očekávání německého velitelství byl zábor cvičiště pokojný a proběhl bez incidentu mezi německými a českými vojáky. Posledním československým velitelem byl generál Čihák, kterého ve funkci velitele tábora vystřídal plukovník německé branné moci Heinz.⁵⁷ Od počátku okupace byl vojenský materiál čs. armády přepravován do Německa. Probíhal odsun příslušníků bývalé čs. armády. Gážisté, kteří neměli kam jít, mohli v táboře zůstat až do června 1939.

V souvislosti s příchodem wehrmachtu do Milovic bych se zmínil o jedné nepřesnosti, která je uvedena v kronice. Tou byla informace, že němečtí vojáci byli vyhladovělí a přecpávali se kvůli tomu v místních hostincích. Pamětník té doby pan Aleš Kubeš uvádí, že vojáci zkoušeli nové druhy jídla, které neznali. Připouští, že tito vojáci kupovali a posílali domů prací prášky, kterých bylo v Německu nedostatek. Co se týče jejich chování k obyvatelům, tak to se obešlo bez incidentů. Běžně navštěvovali české obchody, kde nevznášeli nějaké zvýšené nároky a nijak se nepovyšovali nad domácí obyvatelstvo. Naopak čeští obchodníci je často okrádali, protože Němci neznali ceny místních produktů. Dále pan Kubeš vzpomíná na obchodování s vojáky, kteří chodili do biografu:

„My jako kluci jsme dopředu vykupovali lístky a večer jsme je těm německým vojákům prodávali za cigarety a doutníky. Oni proti tomu neprotestovali. Byli si vědomi : „Obchod je obchod“, takže my prodávali, oni kupovali. A za ty cigarety se pochopitelně u nás dalo pořádit ledacos, protože kdo byl kuřák, tak by za ně dal úplné jmění, protože již tehdy se stalo, že tabákové výrobky byly na přiděl.“⁵⁸

Ihned po obsazení vojenského areálu zabavila německá okupační moc veškerý vojenský materiál po čs. armádě a poslala jej do Říše. Jen mezi 25. březnem a 27. dubnem bylo

⁵⁶ Tamtéž, s. 94.

⁵⁷ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 49.

⁵⁸ Rozhovor s Alešem Kubešem, 13. 9. 2011, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

z Milovic vypraveno 522 vagónů s nejrůznějším vojenským sortimentem. Samotný prostor Němci pojmenovali Truppenübungsplatz Milowitz a rozdělili jej do tří vojenských táborů. Hodlali zde připravovat jednotky před vstupem na frontu, a proto měli v plánu tábor rozšířit podle starých rakouských plánů na 5 300 ha. Vzhledem k tomuto plánování by bylo nutno vystěhovat několik dalších vesnic. Proto byl již od 6. prosince 1939 prováděn soupis majetku.⁵⁹ Vlastníci nemovitostí na daném území byli, stejně jako začátkem století občané Mladé, vystaveni rozhodování, zda svůj majetek „dobrovolně“ prodají, či budou vyvlastněni, většina z nich volila první možnost.

Do 31. října 1940 se všichni museli vystěhovat. Týkalo se to obcí Jiřice, Benátská Vrutice, Struhy, Lipník, Zelená, Radenice, Kbel, Újezd a Mladotín. Poslední zmíněná obec byla srovnána se zemí. Rozšiřování vojenského prostoru zabralo části katastrů obcí Lysá n. Labem, Stará Lysá, Čihadla, Předměřice n. Jizerou, Brodce n. Jizerou, Újezd, Bratronice, Čachovice, Vlkava, Všejanya, Vanovice, Straky, Zbožíčko, Milovice.⁶⁰ Zajímavé je, že německá armáda vysídlené prostory nevyužívala vojensky, ale zřídila si tam statky.⁶¹ Nicméně krátce po provedení vystěhování se započala stavba nových vojenských objektů a silnic. Stavební práce prováděly převážně české firmy s českými dělníky a vypomáhala i rota vládního vojska, která byla od jara 1940 dislokována na Božím Daru. Občané protektorátu, kteří uměli německy, mohli pracovat v kancelářích.⁶² Pan Kubeš uvádí, že do konce války bylo zpevněno a opraveno na 24 km silnic.

Od srpna v roce 1943 až do konce války byl velitelem tábora gen. Kurt Rüdiger. Právě on velel i při útěku německých vojáků a civilistů 8. května 1945. O blížícím se konci války dávaly vědět skupiny lidí utíkajících ze Slezska před Rudou armádou v roce 1944. Přesto ani ke konci války nebyl zřejmý rozklad morálky milovické posádky. V květnových dnech se příslušníci wehrmachtu odvážili do ulic Milovic pouze s puškami a civilisté německé národnosti chodili spát do tábora.

První aktivitou českého revolučního ducha bylo odstranění dvojjazyčných nápisů v noci na 4. května. Němečtí civilisté snad nepochopili, snad nechtěli pochopit, že se blíží konec jejich panství, a stěžovali si u velitele tábora. Ten nařídil navrátit nápisy do původního stavu. Dlouho se však neudržely na svých místech, protože 5. května vypuklo české povstání. Zavládlo všeobecné vzrušení, lidé poslouchali rozhlas a snažili se zjistit co nejvíce informací.

---

⁵⁹ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 50.

⁶⁰ Tamtéž, s. 51.

⁶¹ JANEČEK, Miroslav, *Analýza vývoje vojenských výcvikových prostorů, vojenských újezdů, vojenských lesů a statků po roce 1945: bakalářská práce*, Brno, Vojenská akademie v Brně, Brno, 1999, s. 6.

⁶² KUBEŠ, Aleš, materiály týkající se Milovic, ..., s. 17- 18.

Některí si kopali zásobárny s jídlem pro nejhorší případ. Ovšem ke střetu mezi povstalci a vojáky v Milovicích nedošlo, neboť Němci odešli v noci 8. května. Stačili ještě vyhodit do vzduchu muniční sklad v Houštině. Detonace trvaly několik hodin. Národní výbor povolal záložníky, kteří měli obsadit a hlídat opuštěný vojenský areál, který předtím Němci značně zdevastovali. Rudá armáda dorazila do Milovic dne 11. května 1945 a zdržela se až do prosince v tomtéž roce.⁶³

---

⁶³ SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem, s. 113- 119.

2.5 Poválečná léta

Tento oddíl vznikl pouze pro lepší orientaci v práci, jelikož volně navazuje na ten předchozí. Ihned po odchodu Rudé armády byl tábor k dispozici československé armádě. Již po Vánocích 1945 zde byl umístěn instrukční prapor převelený ze Stráže pod Ralskem a 11. tanková brigáda složená ještě z vojáků bojujících ve druhé světové válce u 1. čs. obrněné brigády na západě. Bylo zde založeno Tankové učiliště, kde sloužil v roce 1946 aspirant voják Emil Zátpek.⁶⁴ Cvičiště bylo určeno pro tankový výcvik a vzhledem k modernímu letišti i pro cvičení letadel.⁶⁵ Oficiálně bylo cvičiště uvedeno do provozu 2. června 1946 za přítomnosti ministra národní obrany Ludvíka Svobody, ale výcvikový rok započal až 1. října.⁶⁶ V září 1946 bylo také rozhodnuto o navrácení majetku vystěhovaným občanům z vesnic, které byly zabráný za německé okupace. Někteří lidé byli už zabydlení v jiných obcích a možnosti návratu nevyužili.

Již od roku 1945 byl ustanoven velitelem vojenského tábora v Milovicích gen. Vladimír Příkryl, který se zde od 17. 11. 1945 pokusil o zřízení „Kurzu padákových skokanů“. Kurz nedopadl podle očekávání a nesplnil požadované cíle. Dne 19. února 1946 byl rozpuštěn pro nedostatek materiálu.⁶⁷

Mezi další významné vojáky vykonávající službu v Milovicích patřil generálmajor Antonín Sochor, který zde velel divizi a pak byl instruktorem pro vojenské objekty v Milovicích a Stráži pod Ralskem. Dalším byl generálmajor Richard Tesařík, který od roku 1954 do roku 1959 velel 3. tankové divizi.⁶⁸

⁶⁴ KUBEŠ, Aleš, *Velice stručný přehled dějin vojenského cvičiště, ...*, s. 10.

⁶⁵ Letiště na Božím Daru vzniklo v meziválečném období. Za německé okupace bylo využíváno Luftwaffe. Mezi lety 1946- 1950 neslo název Letecká základna 9. Jeho modernizace začala v roce 1949. Je zachováno dodnes. Využívá se především pro sportovní létání a pořádají se na něm festivaly a tuningové srazy, nebo přehlídky vojenských historických klubů. ČAPKOVÁ, Vendulka- TATAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště, ...*, s. 13.

⁶⁶ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 64. ; KUBEŠ, Aleš, materiály týkající se Milovic, ..., s. 20.

⁶⁷ KONÍČEK, Michal- BLAHOÚT, Pavel- BLAHOÚT, Petr, *Výsadkáři a průzkumníci Československé a České Armády 1945- 1999*, Ares s. r. o., Praha, 2001, ISBN 80-86158-16-0, s. 10. ; Vladimír Příkryl byl rodák ze Šumberska. Jako čs. legionář se za 1. světové války zúčastnil bojů na východní frontě. I po válce sloužil v československé armádě a po okupaci země odešel do exilu, kde opět fungoval jako voják. Stal se velitelem 2. československé výsadkové brigády v SSSR. Za válečné činy vyznamenán mnoha československými i zahraničními řády. Jak bylo zmíněno, po 2. světové válce sloužil v Milovicích. V roce 1949 byl zatčen a strávil 4 roky v komunistickém vězení. Mezi lety 1953- 1959 měl přidělený byt v Křinci a pracoval jako pomocný dělník v nymburské Frutě. V roce 1965 byl plně rehabilitován. Zemřel 13. dubna 1968 v Plzni ve věku 73 let. Viz -še-, Zemřel generálmajor Vl. Příkryl, *Nymbursko*, Nymburk, 1968, ročník IX, číslo 17, s. 1. ; PLAVEC, Michal, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka: Od dob nejstarších do roku 2009*, Svět křídél, Cheb, 2010, ISBN 978-80-86808-75-8, s. 353.

⁶⁸ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá, ...*, s. 66-71. ; Výše uvedená divize byla do Milovic převelena v roce 1950. Ještě před ní zde byl umístěn 254. střelecký oddíl. Viz KUBEŠ, Aleš, materiály týkající se Milovic, ..., s. 21.

Na politických změnách po osudovém 25. únoru 1948 se promítla i situace ve vojenském táboře. Kvůli novým předpisům měli obyvatelé od roku 1949 zákaz vstupovat do areálu cvičišť. Nové správní jednotky měly nahradit již nevyhovující vojenské výcvikové tábory:

*„Nápravu nežádoucího stavu se podařilo uskutečnit v roce 1949 ve formě zřízení vojenských újezdů, kde na výslovný požadavek vojenské správy převzaly kompetenci místních národních výborů újezdní úřady obsazené výhradně vojáky.“*⁶⁹

S konečnou platností byl vojenský tábor v Milovicích dne 1. července 1950 na základě znění § 4 zákona číslo 169/1949 Sb. o vojenských újezdech přejmenován na Vojenský újezd Mladá.⁷⁰ Na druhou stranu je nutno uznat, že díky vojenské správě došlo k různým modernizačním pokrokům. V roce 1957 bylo postaveno sídliště na Balonce a železniční trať byla prodloužena až k letišti na Božím Daru.

---

⁶⁹ JANEČEK, Miroslav, *Analýza vývoje vojenských výcvikových prostorů, vojenských újezdů, vojenských lesů a statků po roce 1945*: bakalářská práce, Brno, Vojenská akademie v Brně, Brno, 1999, s. 8.

⁷⁰ KUBEŠ, Aleš, *Velice stručný přehled dějin vojenského cvičiště, ...*, s. 10.

3. Invaze vojsk Varšavské smlouvy a Milovice:

3.1 Krátce o Varšavské smlouvě

Konec druhé světové války se stal mezníkem v dějinách, kdy se svět rozdělil na dva tábory, které se nacházely pod vlivem nově vzniklých supervelmocí. Těmi byly Spojené státy americké a Sovětský svaz. Po porážce nacistického Německa a imperialistického Japonska vzájemné vztahy bývalých spojenců ochladly a obě strany se vůči sobě postupně začaly vymezovat a zároveň posilovaly vliv ve státech, které si v podstatě rozdělily na konferenci v Jaltě.⁷¹

Dne 4. dubna 1949 ve Washingtonu podepsaly Spojené státy americké, Kanada, Francie, Lucembursko, Belgie, Nizozemsko a Velká Británie smlouvu o vytvoření obranné aliance proti možnému útoku ze strany komunistických zemí. Tak vznikla organizace NATO (North Atlantic Treaty Organization). Do konce roku 1949 se připojila Itálie, Norsko, Island, Portugalsko a Dánsko. V roce 1952 se organizace rozšířila o Turecko a Řecko.⁷²

Přijetí Spolkové republiky Německo do NATO dne 9. dubna 1955 a jeho znovuvybrojení vyvolalo ve východním bloku silně negativní odezvu. V reakci na tuto událost vytvořily socialistické země společné vrchní velení. Albánská lidová republika, Bulharská lidová republika, Československá republika, Maďarská lidová republika, Polská lidová republika, Rumunská socialistická republika a Sovětský svaz podepsaly 14. května ve Varšavě pakt o společné spolupráci a obraně socialismu známý jako Varšavská smlouva. Smlouva byla platná 20 let s prodloužením o 10 let, pokud jí člen rok před uplynutím nevypoví. Vrchním velitelem vojsk Varšavské smlouvy se stal maršál I. S. Koněv. V roce 1956 se k paktu připojila Německá demokratická republika.

V roce 1961 se vyostřily politické vztahy mezi Albánií a Sovětským svazem. Diplomatické styky oba státy přerušily 10. prosince 1961. Krátce poté následovaly příkladu Sovětského svazu i ostatní země východního bloku. Albánie oficiálně vystoupila z Varšavské

---

⁷¹ Jaltská konference započala 4. 2. 1945 a tři hlavní představitelé bojujících stran (J. V. Stalin za SSSR, W. L. S. Churchill za Velkou Británii a F. D. Roosevelt za USA) se na ní dohodly mimo jiné i o rozdělení sféry vlivu v poválečné Evropě. Tím došlo k rozdělení Evropy na dva bloky, kapitalistický a komunistický. V podstatě se státy politicky orientovaly směrem, ze kterého přišla „osvobozenecá“ armáda. Německo bylo rozděleno mezi oba bloky a stalo se okupační zónou.

BIRMAN, Stanislav et al., *Kronika 20. století 1900- 1999*, Fortuna print, Praha, 2002 ISBN 80-7321-039-8, s. 721. ; NATO- vznik, *Ministerstvo obrany České republiky, NATO, Strategie a cíle*. [5. 2. 2012], <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>, [5. 1. 2012].

smlouvy 12. září 1968, aby tak demonstrovala svůj nesouhlas s invazí do Československé socialistické republiky.⁷³ A právě na příkladu invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa 21. srpna 1968 je patrné, že tato smlouva znamenala především mocenské upevnění Sovětského svazu ve svých satelitech. Podle tzv. Brežněvovy doktríny měly ostatní socialistické státy oprávnění vpadnout do členské země, ve které by byl ohrožen socialismus.⁷⁴ Navíc je důležité uvést fakt, že Sovětský svaz považoval za strategicky podstatné umístit do československého prostoru svá vojska.

Na operaci „*Dunaj*“ se podílely všechny členské státy s výjimkou zmiňované Albánie a Rumunska.

V roce 1985 byla smlouva prodloužena na dalších 20 let, ale politickým vývojem došlo k jejímu rozpuštění v roce 1991.

---

⁷³ BIRMAN, Stanislav et al., *Kronika 20. století 1900- 1999*, Fortuna print, Praha, 2002 ISBN 80-7321-039-8, s. 806, 817, 995. ; MARJÁNKO, Bedřich, Varšavská smlouva, Vlček, Tomáš et al., *Totalita.cz, rejstřík věcný*, [5. 2. 2012], <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/vsml.php>, [2012].

⁷⁴ WEGS, J. Robert- LADRECH, Robert, *Evropa po roce 1945*, Vyšehrad, Praha 2002, ISBN 80-7021-0, s. 236.

3.2 Situace v Československu roku 1968 a Pražské jaro

Proces známý též jako Pražské jaro se odehrávalo období prvního pololetí v roce 1968 v prostoru Československé socialistické republiky.⁷⁵ Pokud budeme mluvit o jeho vývoji, je nezbytné upřesnit některé historické události, které mu předcházely, a které nám pomohou pochopit, proč byla reformní snaha v ČSSR vojensky potlačena.

V předchozí kapitole bylo popsáno rozdělení světa do mocenských sfér. Vztahy mezi východem a západem byly v 60. letech nadále vyhrocené a nepřátelské. Ostatně to dokazují například události okolo stavby zdi mezi východním a západním Berlínem v roce 1961, dále karibská krize, která dokonce neměla daleko k rozpoutání atomové války, nebo přímá vojenská intervence USA do Vietnamu v roce 1965.⁷⁶ Pokud se zaměříme na socialistický blok, tak v roce 1960 došlo k roztržce mezi Sovětským svazem a Čínskou lidovou republikou. Rovněž ochladly vztahy mezi Albánií a SSSR. Ekonomický vývoj stagnoval a západ získával viditelně navrch. V roce 1964 došlo v Sovětském svazu k personální obměně nejvyšších míst, kdy byl odvolán Chrusčov a nejvyšším představitelem Sovětského svazu se stal Leonid. I. Brežněv.⁷⁷ Pod jeho vedením nebyla už prioritou v socialistickém táboře politika šíření socialismu v očekávání celosvětové revoluce, ale o to více utužil režim v SSSR a snažil se zabránit dalšímu odpadávání jednotlivých států.

V roce 1965 přijala sovětská generalita novou strategii ohledně vedení možné války se západem. Doktrína zahrnovala jak použití konvenčních sil, tak jaderných zbraní. V jejím rámci se vycházelo z možnosti, že konflikt vypukne ve střední Evropě, kde bude potřeba koncentrace obrovského množství vojsk a nekonvenčních zbraní, aby byly co nejlíže předpokláda-

---

⁷⁵ Toto označení daly událostem probíhajícím v Československu západní media. Souvislost můžeme najít s termínem Jaro národů z roku 1848. Kontinuitu můžeme hledat jak v časovém úseku, ve kterém se odehrávalo, tak i v metaforickém podání ročního období, kdy jaro je symbolem obrody.

⁷⁶ Sovětský svaz instaloval svá jaderná zařízení na území Kuby, aby tak zvrátil americkou převahu v mezikontinentálních balistických střelách. Tento čin byl odhalen americkou rozvědkou poté, co Sověti zapomněli zavřít svá sila. Prezident Kennedy zahájil blokádu ostrova a obě země dne 27. 10. 1962 zmobilizovaly své vojenské síly. Sovětský velitelé měli rozkaz k provedení jaderného úderu v případě, že nabudou dojmu o americkém útoku. O den později se naštěstí vůdce Sovětského svazu N. S. Chručov zavázal, že rakety z ostrova stáhne. Na podzim roku 1962 tak došlo ke krizi, kdy byla jaderná válka velice blízko. Oba bloky si uvědomily následky, jaké by mohl tento druh konfliktu mít a vývoj poté směřoval k postupnému odzbrojování. Viz Kolektiv autorů, *Tematická encyklopedie Larousse- Dějiny lidstva svazek 5*, Graspo s. r. o., Praha 2000, ISBN 80-00-00887-4, s. 314.

⁷⁷ Leonid I. Brežněv se narodil v roce 1906. Byl řadovým armádním politrukem, z kterého se vypracoval až na prvního tajemníka KSSS (komunistické strany sovětského svazu). Hlavní charakteristika jeho vlády spočívá ve „stabilizaci kádru“, kdy jednotlivé představitele strany jmenoval do doživotních funkcí. Prosazoval tzv. Brežněvovu doktrínu. To znamená, že socialistické státy mají omezenou suverenitu a pokud je v nich ohrožen socialismus, tak mají ostatní soc. státy povinnost intervence jako v případě Československa v roce 1968. V roce 1979 stál za invazí do Afghánistánu. Zemřel v roce 1982. Viz EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu*, Vyšehrad, Praha, 2007, ISBN 978-80-7021-903-4, s. 5.

nému bojišti. V tomto bodě však narážela na zásadní problém. V Československu dosud nebyly dislokovány sovětské jednotky na rozdíl od NDR, PLR nebo MLR. V prosinci 1965 si sovětská strana vynutila na československé vládě souhlas o umístění tří raketových základen ne jejím území. Návrh na dislokaci sovětských vojsk Praha několikrát odmítla.⁷⁸ Zde je uveden vojenský motiv pozdější invaze, která by nemohla proběhnout bez motivu politického, kterým bylo zmíněné Pražské jaro.

V samotné Československé socialistické republice v druhé polovině 60. let vládla nespokojenost. Nedostávalo se běžných produktů, které se musely dovážet, neboť průmysl byl orientován především na těžký. Dalším problémem byla nesvoboda, cenzura a diktát falešného rovnostářství pod hlavičkou jedné vládnoucí strany. Znovu vyvstával národnostní problém Čechů a Slováků. Oblíbenost presidenta Antonína Novotného nebyla vysoká. Naopak s koncem období jeho vlády rostla kritika, která měla své vyvrcholení na IV. sjezdu československých spisovatelů v červnu 1967.⁷⁹ Spisovatelé podrobili ostré kritice nejen prvního tajemníka, ale i způsob, jakým byl u nás socialismus budován. Negativně vnímali cenzuru, nesvobodu, byrokratický model vlády a požadovali větší demokratizaci. Nejradikálněji vystupoval Ludvík Vaculík, Milan Kundera a Pavel Kohout. Během sjezdu došlo k předčasnému odchodu delegace KSČ. Její vedení se cítilo ohroženo a proti spisovatelům zakročilo. „*Organizátoři sjezdu a autoři hlavních referátů byli zbaveni zaměstnání a vyloučení z KSČ, jejich díla byla opět po dlouhé době zakázána.*“⁸⁰ Zveřejnění sjezdu bylo zakázáno a Svazu československých spisovatelů byly odebrány Literární noviny, které byly předány ministerstvu kultury. Problém nové redakce spočíval v tom, že neměla dostatek publicistů, kteří by do nich přispívali.⁸¹

Dalším nepopulárním činem Novotného bylo rozeznání demonstrace studentů policií. Studenti totiž nebyli spokojeni s častými výpadky proudu na nových kolejích na Strahově.

Po těchto událostech se iniciativy chopilo progresivní křídlo rozštěpené komunistické strany a Novotný postupně ztrácel pevnou půdu pod nohama. Jeho hlavním rivalem se stal

---

⁷⁸ EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu*, Vyšehrad, Praha, 2007, ISBN 978-80-7021-903-4, s. 5.

⁷⁹ Antonín Novotný se narodil v roce 1904. Mezi komunistickou špičku se propracoval už v meziválečném období. Během 2. světové války byl vězněn v Mauthausenu kvůli ilegální činnosti. Má velký podíl na procesech se Slánským a Husákem. Mezi lety 1953 a 1968 byl prvním tajemníkem ÚV KSČ. V roce 1957 se stal prezidentem. Za jeho funkčního období proběhly rozsáhlé amnestie politických vězňů. V roce 1968 byl odvolán z prezidentského úřadu a vyloučen ze strany. Zemřel v roce 1975. Viz ČORNEJ, Petr, *Panovníci českých zemí*, Fragment, Praha, 1994, ISBN 80-901070-5-2, s. 60.

⁸⁰ PERNES, Jiří, *Československo 1946- 1992: Dějiny v obrazech*, Albatros, Praha, 1997, ISBN 80-00-00531-X, s. 35.

⁸¹ EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu, ...*, s. 6.

slovenský politik a první tajemník ÚV KSS Alexander Dubček.⁸² V prosinci 1967 přiletěl do Československa sovětský vůdce Brežněv, aby se přesvědčil o situaci v ČSSR. Dosavadnímu prezidentovi nebyl příliš nakloněn i kvůli protireformnímu dopisu, který přišel do Moskvy po odvolání Chrusčova v roce 1964. V souvislosti s politickou krizí v Československu pronesl známou větu „*Éto vaše dělo.*“ (Je to vaše věc), ale oficiálně nevynesl žádný soud. V prosinci 1967 na zasedání ÚV KSČ byla oddělena funkce prvního tajemníka a presidenta, aby se zaměřilo soustředění příliš velké moci v rukou jednotlivce. 5. ledna 1968 byl novým tajemníkem zvolen Dubček.⁸³ Po svém zvolení se vydal na audienci k představitelům evropských komunistických zemí, kde referoval o plánovaných reformách. Zajímavé je, že u Brežněva se setkal s pochopením a vstřícným postojem. Ostatní vládní představitelé socialistických zemí se obávali, že se jedná o kontrarevoluční myšlenky.

V politickém boji pro sebe hledal Novotný oporu. Ovšem té se mu nedostávalo ani u spolustraníků, ani u veřejnosti. Zvažoval nasadit proti svým oponentům armádu, ale ani u ní se nedočkal ochoty pomoci mu. Jediný kdo byl ochoten Novotného podpořit, byl gen. Jan Šejna. Ten do svých intrik vtáhl i gen. Vladimíra Janka, který kvůli vyšetřování této aféry spáchal dne 14. 3. 1968 sebevraždu. Sám Šejna emigroval 24. 2. 1968, jelikož mu hrozila obvinění jak z hospodářské kriminality, tak ze zneužití armády. Tato skutečnost uspíšila Novotného politický pád.⁸⁴

Ten přišel 22. března 1968, kdy Novotný poslal svou rezignaci Národnímu shromáždění. Mimo postu prezidenta proběhly změny i na dalších funkcích. 15. března byl například odvolán ministr vnitra Kudrna a generální prokurátor Bartušek.⁸⁵

Do funkce presidenta byl 30. března 1968 zvolen generál Ludvík Svoboda. O možných důvodech proč byl zvolen právě on, můžeme uvažovat: Byl veřejně známou postavou československého odboje, bojoval s dalšími československými vojáky v řadách sovětské armády, a proto byl uznáván i v Sovětském svazu. V neposlední řadě šlo o staršího muže bez větších politických zkušeností a tak bylo nepravděpodobné, že by vstoupil do opozice proti vládě.⁸⁶ Do předsednictví strany byli zvoleni Barbírek, Biřák, Černík (nový premiér), Dubček,

---

⁸² Alexander Dubček se narodil v roce 1921. Když mu byly čtyři roky, odstěhoval se s rodiči do SSSR. V roce 1938 se vrátili zpět na Slovensko. Zapojil se do ilegální činnosti KSS. Do vysoké politiky vstoupil v roce 1958. Byl jednou z hlavních postav Pražského jara. V normalizačním období byl vyloučen z komunistické strany. Zemřel po automobilové nehodě v roce 1992. Tamtéž, s. 10.

⁸³ VANČURA, Jiří, *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968*, Mladá fronta, Praha, 1990, ISBN 80-204-0179-2, s. 19.

⁸⁴ EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu, ...*, s. 15.

⁸⁵ BIRMAN, Stanislav et al., *Kronika 20. století 1900- 1999*, Fortuna print, Praha, 2002 ISBN 80-7321-039-8, s. 989.

⁸⁶ VANČURA, Jiří, *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968,...*, s. 29. ; Ludvík Svoboda se narodil v roce 1895. V roce 1915 byl povolán na východní frontu právě probíhající 1. světové války, ale ve stejný rok přeběhl

Kolder, Kriegel, Piller, Rigo, Smrkovský, Špaček a Švestka. Ministrem obrany se stal Martin Dzúr.

Dubčekovo budování „socialismu s lidskou tváří“ bylo v dubnu vtěleno do Akčního programu KSČ. *„Jako hlavní body ve vnitřní politice stanovil rozšíření vnitrostranické demokracie; poskytnutí více autonomie státnímu aparátu, jiným politickým stranám a parlamentu; obnovení občanských práv (například svobody shromažďování a spolčování) a energičtější pokračování v politických rehabilitacích; upravení vztahů Čechů a Slováků v rámci federálně organizovaného státu; hospodářskou reformu. Pokud jde o zahraniční otázky, dubčekovské vedení se v Akčním programu zavázalo, že bude sice provádět nezávislejší politiku, ale pouze takovou, která bude hájit zájmy Varšavské smlouvy a zvláště Sovětského svazu.“*⁸⁷ Text byl zpracován odborníky z řad ekonomů a politiků. Co se týče hospodářských otázek, ty zpracoval tým pod vedením O. Šika.⁸⁸

Zajímavostí je, že v tomto textu byly zmíněny i nekomunistické oběti režimu z počátku padesátých let. V rámci východního bloku šlo sebereflexi, do té doby nevídanou a před rokem 1989 ojedinělou.⁸⁹

Demokratizace Pražského jara se neprojevovala pouze mezi řádky Akčního programu. Činnost Ústřední publikační správy, která měla moc nad cenzurou, byla omezena ještě před ukončením její činnosti. Sdělovací prostředky přes počítačnou nedůvěru obyvatel informovaly o politickém dění v republice a reformní proces urychlovaly. Spisovatelé, kteří byli vyloučeni ze strany po IV. sjezdu československých spisovatelů, byli znovu přijati. Během tohoto období se počaly znovu objevovat zárodky politických stran a spolků. Významným příkladem nadšení pro reformy se stal Svátek práce 1. května. Po dvaceti letech se lidé dobrovolně a

---

k Rusům, kde vstoupil do československých legií a absolvoval s nimi boje u Zborova, Bachmače a celou anabázi na transsibiřské magistrále. V meziválečném období sloužil v Hranicích na Moravě. Po německé invazi do Československa a vytvoření Protektorátu Čechy a Morava se zapojil do ilegální činnosti. 5. června emigroval do Polska, kde velel vytvářené čs. vojenské jednotce. Po padnutí Polska se s většinou vojáků dostal do internace v SSSR. Později se stal hlavním velitelem nově budovaného čs. samostatného praporu. S růstem čs. vojenského tělesa v SSSR byl několikrát povýšen (do konce války dosáhl hodnosti armádního generála). Mezi lety 1945-1950 byl ministrem národní obrany. V padesátých letech byl zadržen a vyslýchán StB a penzionován. v roce 1968 byl zvolen prezidentem a ve funkci zůstal až do roku 1975, kdy byl nucen odstoupit z funkce pro špatné zdraví. Zemřel roku 1979. Viz KLUSÁKOVÁ, Zoa, Životopis v datech, Společnost Ludvíka Svobody, [ludviksvoboda.cz](http://www.ludviksvoboda.cz), Životopis v datech [14. 2. 2012], <http://www.ludviksvoboda.cz/index.php?page=zivotopis.htm>, [8. 6. 2006].

⁸⁷ VALENTA, Jiří, *Sovětská intervence v Československu 1968: Anatomie rozhodnutí*, Praha, 1991, ISBN 80-205-0213-0, s. 18.

⁸⁸ Tento významný ekonom byl ředitelem Ekonomického ústavu Akademie věd. Zpočátku považoval socialismus za ideální formu hospodářství, ale rozpoznal i dílčí nedostatky, které se pokusil odstranit. Byl obeznámen s tržní ekonomikou na západě. Navrhoval zachovat centrální hospodářství, ale za předpokladu vzniku konkurence. Stát by hospodářství pouze plánoval. Viz EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu, ...*, s. 12.

⁸⁹ Tamtéž, s. 16.

s radostí účastnili prvomájových pochodů. Mezi účastníky se objevily uniformy skautů, sokolů a legionářů.

Nicméně tento československý „projekt“ nelibě nesly špičky zemí Varšavské smlouvy. Straničtí předáci Bulharska, Maďarska, NDR a Polska se obávali kontrarevoluce podobného rázu jako v Maďarsku v roce 1956. Brežněv z počátku jara paradoxně zůstával klidný.

Dne 27. června 1968 bylo zveřejněno prohlášení *Dva tisíce slov* sepsané spisovatelem Ludvíkem Vaculíkem. Autor v něm vyzýval k pokračování demokratizačního procesu a bez servítků označil problémy společnosti i strany. Tento manifest podepsalo mnoho zástupců inteligence i obyčejných lidí, to mu dodalo na vážnosti jak doma, tak v zahraničí. Pro soudruhy v „bratrských„ zemích to však byl jasný příklad přítomnosti kontrarevoluce v ČSSR a jedna z dalších záminek pro ozbrojenou intervenci.

3.3 Cvičení „ŠUMAVA“

Po celou dobu existence Varšavské smlouvy se její členové zúčastňovali vojenských cvičení za účelem zdokonalení koordinace spojeneckých vojsk v případě útoku NATO. Cvičení s názvem „ŠUMAVA“ bylo specifické dobou, ve které se odehrávalo, jelikož v tomto období vrcholila krize mezi ČSSR a ostatními socialistickými státy. Navíc vedení v Sovětském svazu už během května reálně uvažovalo, že jedním z možných řešení krize by mohla být vojenská intervence.

Mezi 24. až 26. dubnem 1968 oficiálně navštívil Československo vrchní velitel Varšavské smlouvy maršál Jakubovskij. Žádal čs. vládu, aby cvičení bylo provedeno v prvním pololetí roku 1968 místo původního termínu v září.⁹⁰ Předsednictvo ÚV KSČ nejprve uvažovalo o jeho úplném zrušení z obavy před možnou vojenskou intervencí, ale obávalo se, že by si spojenci z Varšavské smlouvy mohli tento krok vyložit jako snahu o vypovězení smlouvy a tak nakonec s posunem termínu souhlasilo.⁹¹ Kreml požadoval cvičení „ŠUMAVA“ přeložit na bližší datum, protože mělo sloužit jako příprava k případné vojenské intervenci. Ta měla proběhnout dříve než by došlo k mimořádnému sjezdu KSČ naplánovanému na 9. září, který měl schválit akční program a reformní proces jako generální linii strany. Sověti a jejich spojenci se obávali, že by v ČSSR došlo k zániku komunistické strany sovětského typu, a proto byli odhodláni sjezdu zamezit za každou cenu.⁹²

Termín cvičení byl stanoven mezi 20. až 30. červnem 1968. Hlavní část se konala se na území ČSSR a PLR, dále pak na území NDR a SSSR při maximální využití vojenských výcvikových prostorů, aby se zamezilo škodám na polích. K přesunu jednotek sloužila železnice.⁹³ O cílech cvičení hovoří zpráva o průběhu cvičení: *„Cílem cvičení bylo zdokonalit štáby při vedení společných operací v počátku války s důrazem na řešení překrytí státních hranic a odražení agrese s přechodem do rozhodné útočné operace... Zúčastnilo se ho celkem 23 721 osob, 6 344 vozidel všeho druhu, 79 tanků a 87 letadel a vrtulníků, z toho 17 693 příslušníků spojeneckých armád s 4 845 vozidly všeho druhu, 68 tanky a 66 letadly a vrtulníky.“*⁹⁴ Tyto

⁹⁰ VÚA- VHA Praha, *Zpráva o přípravě a průběhu cvičení „Šumava“*, sign. 2/1- 9, inventář 1968, s. 4, v Praze, s. 1.

⁹¹ Tamtéž. ; EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu*, ..., s. 24.

⁹² ; EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu*, ..., s. 24. ; Kolektiv autorů, *Tematická encyklopedie Larousse- Dějiny lidstva svazek 5*, ..., s. 390.

⁹³ POVOLNÝ, Daniel, *Vojenské řešení Pražského jara: I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, EKON, Praha, 2008, ISBN 978-80-7278-470-7, s. 33. ; PAJÓREK, Leszek, Účast polské armády na operaci DUNAJ, In.: *Historie a vojenství*: Časopis historického ústavu armády ČR, Praha, 1996/XLV, 1. číslo, s. 65- 85, s. 68.

⁹⁴ VÚA- VHA Praha, *Zpráva o přípravě a průběhu cvičení „Šumava“*, sign. 2/1- 9, inventář 1968, s. 4, v Praze, s. 2.

počty platí pouze pro československé území. Dohromady se cvičení zúčastnilo 30 000 až 40 000 vojáků.

Hlavním velitelem celého cvičení byl již zmíněný maršál I. I. Jakubovskij. Ředitelství cvičení bylo dislokováno v prostorech vojenského zařízení v Mladé. Tvořilo jej 45 generálů a důstojníků sovětské armády v čele s gen. Kazakovem.⁹⁵ Pro potřeby štábu bylo od 15. 6. umístěno na zdejší letišti Boží Dar 15 vrtulníků MI- 4, jeden dopravní letoun Iljušin IL- 14 a dvě letadla Linusov Li- 2.

Scénář cvičení byl následující: *„Země NATO zostřily mezinárodní situaci a od 17. června provádějí opatření k zvýšení počtu svých ozbrojených sil v Evropě... Pod záminkou cvičení přisunuly z USA do NSR 82 vd (vysadková divize) a živou sílu 2 td (tanková divize) a 5 md (mechanizovaná divize). Provádí se mobilizační rozvinutí nových svazků Bundeswehru ... V Rakousku bylo vydáno prohlášení o provedení společ-*

ných cvičení rakouských a italských vojsk (italské horské divize) [v] jižní části země. V Severním oceánu a Středozemním moři je každý den v pohotovosti 18 ponorek – raketových nosičů... Vojska armád Varšavské smlouvy se proto podle námětu začala „připravovat“ na odrazení možné agrese, pohraniční vojska na hranicích s NSR a Rakouskem zesílila ochranu, letectvo se chystalo k rozptýlení do záložních prostorů a zároveň provádělo vzdušný průzkum bez narušení státní hranice“⁹⁶

Kromě samotného cvičení se vojáci zúčastňovali kulturních a sportovních akcí a byly organizovány exkurze do zemědělských družstev, nebo do Prahy a Lidic.⁹⁷

Českoslovenští vojenští a političtí představitelé přikládali tomuto cvičení velký význam i vzhledem ke složité vnitropolitické situaci, a proto se na něm a stejně tak na jeho rozboru osobně účastnili. Znepokojujícím faktem byla skutečnost, že dopředu nebyli obeznámeni s cílem cvičení a jeho plán provedení byl upřesňován postupně v jeho průběhu. I když oficiální ukončení celé operace proběhlo 30. června, ještě 23 dní poté bylo přítomno na československém území 5 500 spojeneckých vojáků. V československé vládě panovala obava, že zde budou cizí vojska zasahovat do vnitropolitické situace.⁹⁸ Tato obava je nepodložená, jelikož v té době byla větší část Československé lidové armády (ČSLA) v pohotovosti mimo svá kasárna a s ostrou municí nacvičovala boj proti agresorům.

⁹⁵ VÚA- VHA Praha, f. MNO r. 1968, *Hlášení číslo 1 o stavu přípravy cvičení ŠUMAVA k 17:00 hod., k 31. 5. 1968*, sign. 4/3/3, k. č. 150, s. 2 v Praze, s. 1. ; 18. 6. přiletěl do ČSSR maršál Jakubovskij, aby řídil celé velitelsko- štábní cvičení. Viz BENČÍK, Antonín, DOMAŇSKÝ, Josef, *21. srpen 1968*, Tvorba, Praha, 1990.

⁹⁶ POVOLNÝ, Daniel, *Vojenské řešení Pražského jara: I. Invaze armád Varšavské smlouvy*,..., s. 40.

⁹⁷ Tamtéž.

⁹⁸ VÚA- VHA Praha, *Zpráva o přípravě a průběhu cvičení „Šumava“*, sign. 2/1- 9, inventář 1968, s. 4, v Praze, s. 3.

Nicméně vojensko-štabní cvičení „ŠUMAVA“ posloužilo Sovětům k přípravě na budoucí invazi. Během cvičení mělo sovětské velení možnost zdokumentovat mapy komunikací v ČSSR, stav vojenských objektů, morálku vojáků a jejich rozmístění. Pan Jaroslav Zumr rodák z Milovic, který tou dobou pracoval na letišti Boží Dar jako civilní pracovník, uvádí:

„...To byla taková předehra vstupu. Všechno měli [Sověti] okopírované, najisto připravené. Do pár měsíců sem opravdu vstoupili.“⁹⁹

---

⁹⁹ Rozhovor s Jaroslavem Zumrem, 30. 9. 2011, Nymburk, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

3.4 Obsazení ČSSR 21. 8. 1968

Jak již bylo uvedeno, vojenská intervence se v letních měsících roku 1968 zdála na spadnutí. Spojenecké jednotky se stáhly zpět do zahraničí, ale zůstávaly v pohotovosti. Aby nedošlo k podezření útoku na ČSSR, v jednotlivých zemích proběhlo několik souvisejících cvičení. Na území Polska to bylo cvičení „*POCHMURNÉ LÉTO 68*“, v NDR pak cvičení „*ODRA*“ a v SSSR cvičení „*NĚMEN*“.¹⁰⁰

Nicméně Brežněv byl stále ochoten s československými protějšky jednat i přes naléhání W. Ulbrichta a W. Gomulky na radikální vojenské řešení.¹⁰¹ Rozhovory mezi sovětskými a československými politiky započala 29. července v Čierné nad Tisou, což je pohraniční slovenská obec u dnešních ukrajinských hranic. Vzhledem k obsazení sovětské delegace nejvyššími vedoucími činiteli Sovětského svazu (první tajemník KSSS L. I. Brežněv, předseda vlády A. N. Kosygin atd.) bylo jasné, že se nejedná o pouhé zastírání vojenského zásahu, ale šlo o skutečnou snahu se dohodnout. Samotná jednání trvala čtyři dny a zástupci obou stran odjížděli relativně spokojení. Poslední den Dubček a Brežněv jednali v soukromém rozhovoru, z kterého nevznikl žádný záznam. Na rokování v Čierné nad Tisou navazovala 3. srpna krátká konference v Bratislavě, jíž se zúčastnili zástupci zbývajících zemí Varšavské smlouvy kromě Rumunska. Toto jednání je mělo obeznámit s výsledky předešlé konference.¹⁰²

Ke zjednání „nápravy“ československého obrodného hnutí však nedocházelo a reforma dále pokračovala. Na začátku srpna navštívili ČSSR vůdci Jugoslávie (J. B. Tito) a Rumunska (N. Ceaucesco). Vzhledem k jejich vztahu k Sovětskému svazu informace o těchto státních návštěvách nebyly v Moskvě vlídně přijaty. V polovině srpna bylo rozhodnuto o vojenském úderu na ČSSR.

Jako ospravedlnění invaze zveřejnily sovětské noviny „*Pravda*“ zvací dopisy některých představitelů ÚV KSČ, aby sovětská intervence zastavila hrozící kontrarevoluci v Československu. Podepsáni byli odpůrci reformem (Indra, Švestka, Kolder, Biľak a Kapek).¹⁰³ Mimo jiné byl v listu „*Pravda*“ 30. července otištěn dopis 99 dělníků a jejich rodinných příslušníků z Pragovky, kteří sepsali vyjádření svých obav o socialismus v ČSSR a ztrátě přá-

¹⁰⁰ POVOLNÝ, Daniel, *Vojenské řešení Pražského jara: I. Invaze armád Varšavské smlouvy, ...*, s. 74.

¹⁰¹ Walter Ulbricht (1893- 1973) byl v letech 1950 až 1971 generálním tajemníkem komunistické strany v NDR. Wladyslaw Gomulka (1905- 1982) byl v roce 1968 hlavním představitelem Polska. Zajímavostí je, že sám v padesátých letech prováděl reformy v Polsku. Viz BIRMAN, Stanislav et al., *Kronika 20. století 1900- 1999*, Fortuna print, Praha, 2002 ISBN 80-7321-039-8, s. 1072, 1190.

¹⁰² VALENTA, Jiří, *Sovětská intervence v Československu 1968: Anatomie rozhodnutí, ...*, s. 67- 77.

¹⁰³ EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu, ...*, s. 28.

telství se Sovětským svazem. Brežněv tento projev vydával za hlas čs. lidu. Přitom tento podnik zaměstnával v té době 4 500 osob.¹⁰⁴

V úterý 20. 8. 1968 v nočních hodinách započala operace „DUNAJ“. Po deváté hodině přistály na pražské Ruzyni dva Antonovy AN-24. Přičemž jedno letadlo po vysazení pasažérů odlétlo a druhé, ze kterého nikdo nevystoupil, zůstalo na místě. Později bylo prokázáno, že tento stroj vlastnil vybavení pro navádění letounů k přistávání. Mezitím agenti KGB a kolaborantská část příslušníků StB obsadili řídicí věž letiště a donutili dispečery zastavit provoz na celém letišti.¹⁰⁵

Ve 22:15 zazněl signál k provedení pozemní operace: „VLTAVA- 666“. K překročení hranic intervenčními silami došlo po 23. hodině. Tato vojska byla rozdělena do tří armádních skupin: „1. Sovětské a polské divize armádní skupiny „A“ v počtu asi 70 000 mužů a 1 800 tanků zahájily nástup z jihu Polska... 2. Sovětské divize a divize NDR, tvořící armádní skupinu „B“ v síle cca 35 000 mužů 1 300 tanků nastupovaly pod vedením generála Velička z prostorů Görtlitz- Praha, Zittau- Liberec,... Klingenthal- Karlovy Vary,..čs. jihozápadní hranice- Klatovy. Přitom rozhodující síly obou divizí NDR se zastavily v roli záloh před čs. hranicemi... 3. Sovětské a maďarské divize armádní skupiny „C“ o celkovém počtu 40 000 mužů a 1500 tanků nastupovaly z východního prostoru podél severních hranic Maďarska...“¹⁰⁶ Síly NDR se invaze zúčastnily pouze v symbolickém počtu. Vrchní spojenecké velení se obávalo reakcí českého obyvatelstva na přítomnost německých vojáků, které by si mohlo jejich přítomnost spojit v kontextu s nacistickou armádou v letech 1938 a 1939. Bulharsko se zapojilo jedním motostřeleckým plukem číslo 12, který vyrazil z Ukrajiny do Zvolena. Maďarsko vyslalo 8. motostřeleckou divizi. Ta obsadila Sereď, Hlohovec, Topolčany a Levice. Polskou účast potvrdily dvě tankové divize 2. armády. První divize obsadila oblast Hradce Králové a Pardubic, druhá divize směřovala do Milovic. Z výše uvedeného výčtu jednotek vyplývá, že hlavní vojenskou silou byla sovětská armáda. Účast zbylých zemí byla víceméně symbolická a měla ukázat společné politické cíle varšavské pětky. Celkově se útoku na ČSSR v prvním sledu podílelo na 165 000 osob (včetně záloh a týlového zabezpečení) a 4 600 tanků.¹⁰⁷

¹⁰⁴ BENČÍK, Antonín, *Operace „Dunaj“: Vojáci a Pražské jaro 1968*, ..., s. 98.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 114. ; EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu*, ..., s. 30. ; BENČÍK, Antonín- KURAL, Václav, *Vojenská intervence proti Československu v srpnu 1968 a politická porážka její původní koncepce*, In. *Historie a vojenství: Časopis historického ústavu armády ČR*, Praha, 1993/XLII, 3. číslo, s. 3- 54, s. 26.

¹⁰⁶ BENČÍK, Antonín- KURAL, Václav, *Vojenská intervence proti Československu v srpnu 1968 a politická porážka její původní koncepce*, In. *Historie a vojenství*,... s. 29.

¹⁰⁷ Tamtéž. ; POVOLNÝ, Daniel, *Vojenské řešení Pražského jara: I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, ..., s. 123. ; PAJÓREK, Leszek, *Účast polské armády na operaci DUNAJ*, In.: *Historie a vojenství: Časopis historického ústavu armády ČR*, Praha, 1996/XLV, 1. číslo, s. 65- 85, s. 77. ; Postupně dosáhl počet okupačních vojsk více než půl milionu vojáků, některé prameny uvádějí až 750 000 vojáků a 6 300 tanků.

ČSLA v té době sice představovala mohutnou sílu, která disponovala více jak 200 000 vojáků a 3 000 tanků, ale byla rozmístěna tak, aby byla schopna čelit invazi NATO ze Spolkové republiky Německo. Varšavská pětka v podstatě vpadla čs. armádě do týla. Generál P. G. Grigorenko tvrdil:

„Kdybych byl na místě Čechů, byl bych na útok připraven. V každém případě by obrana Československa byla zcela snadná. Rakouská hranice je bezpečná, stejně tak maďarská. Maďaři jsou tak slabí, že je lze snadno zastrašit. Zůstává pouze hranice se SSSR, Polskem a NDR. Těch méně než tucet silnic by se zablokovalo, čímž by se zastavila tanková armáda. A kdyby k tomu přidali obranu těch několika letišť, nebyla by invaze žádným překvapením. A bez momentu překvapení by invaze ztroskotala... a také bych varoval Brežněva, že se v případě útoku budu bránit. Brežněv může být blázen, ale válku riskovat nehodlá. Jeho jedinou nadějí je moment překvapení.“¹⁰⁸

Tento moment překvapení se Sovětskému svazu skutečně povedl, i přesto, že těsně před invazí byla čs. vláda varována anonymním telefonátem z Maďarska a sám Grigorenko poslal Dubčekovi tajný dopis o obsahu podobnému řádkům výše. Důležitým faktorem je politická pluralita existující v československém vedení, která se promítala i do armády. Nesmíme ovšem zapomínat, že gen. Grigorenko uváděl, jak by řešil situaci vojensky. Politický stav věci byl daleko složitější.

---

¹⁰⁸ VALENTA, Jiří, *Sovětská intervence v Československu 1968: Anatomie rozhodnutí*, ..., s. 156- 157.

4. Pobyt příslušníků sovětské armády v Milovicích- Mladé

4.1 21. 8. 1968 v Milovicích

Cílem této části práce je popsání vojenského obsazení Milovic. Obce, jejíž strategický význam pro Sověty byl naznačen v kapitole o cvičení „ŠUMAVA“.

V roce 1968 byl v posádce Mladá dislokován 15. a 103. tankový pluk v rámci 13. tankové divize, dále pak 3. protiletadlový oddíl a 13. samostatný raketometný oddíl. Letiště Boží Dar využíval 47. průzkumný letecký pluk.¹⁰⁹

Zástupce velitele leteckého pluku podplukovník Josef Křena uvádí, že v noci z 20. na 21. srpna probíhaly noční lety. Těsně po půlnoci byl ministerstvem národní obrany (MNO) vydán rozkaz o zákazu létání a vydány pokyny k „přijetí“ invazních jednotek. Kolem tři čtvrtě na tři ráno začala nad Božím Darem létat sovětská letadla, která však nemohla přistát, protože naváděcí zařízení obsluha letiště vypnula. Světla byla uvedena zpět do provozu až po příjezdu pozemních sil a ovládnutí letiště okupačním vojskem.¹¹⁰

První tanky sovětské armády vjely do Mladé zadní branou ve 04:00, ale vzápětí znovu odjely. Hlavní síly pod velením zástupce velitele 20. tankové divize dorazily v 04:35. Sověti na místo dorazili v trojnásobné přesile a kolem vojenského tábora rozmístili dělostřelectvo a tanky. Na místě došlo k ostrému konfliktu mezi velitelem ruských jednotek a velitelem 13. divize pplk. Maškem kvůli vystěhování celé posádky v zájmu Sovětů. Ruský podplukovník československému dokonce hrozil zbraní. Tento spor musel vyřešit až maršál A. A. Grečko, který rozkázal vystěhovat pouze II. tábor, do něhož bylo umístěno Velitelství střední skupiny sovětských vojsk. Českoslovenští vojáci museli opustit své ubikace, aniž by jim bylo umožněno vzít si své osobní věci. Ty pak rozkradli ruští vojáci.¹¹¹ Pamětník pan Aleš Kubeš k tomu uvádí:

---

¹⁰⁹ POVOLNÝ, Daniel, *Vojenské řešení Pražského jara: I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, ..., s. 148.

¹¹⁰ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá*, ..., s. 74-75. Text je parafrázovaný z výpovědi ing. Josefa Křeny.

¹¹¹ POVOLNÝ, Daniel, *Vojenské řešení Pražského jara: I. Invaze armád Varšavské smlouvy*,...s. 115. ; KUBEŠ, Aleš, *Velice stručný přehled dějin vojenského cvičiště*, ..., s. 5. ; BENČÍK, Antonín, *Operace „Dunaj“: Vojáci a Pražské jaro 1968*, ..., s. 123.

„Oni [Rusové] jeli do II. tábora, kde už předtím při tom jarním cvičení [ŠUMAVA] byl ubytován jejich štáb, všechno věděli dopředu, měli to všechno rekognoskované, kam co umístít.“¹¹²

Pokud jde o obranyschopnost 13. tankové divize ve vojenském újezdě v Milovicích, který měli Sověti zmapovaný z letního štábního cvičení, tak je nutné podotknout, že se nenacházela v plných stavech a byla značně oslabena. Školní tankový prapor se tou dobou nacházel u Čelákovic, kde měl předvádět jízdu pod vodou, 8. prapor se nacházel u Davle. Tam se podílel na natáčení amerického válečného filmu „*Most u Remagenu*“. 15. tankový pluk se nacházel na Doupově. K tomu je nutno připočíst další menší útvary jednotek nenacházejících se v domovské posádce.¹¹³ Jisté nebezpečí střetu hrozilo v případě jedné tankové roty, která byla osudné noci v prostoru s ostrými náboji. K incidentu naštěstí nedošlo.

V době invaze se v posádce Mladé nacházel pan Josef Koucký, který se jako záložník účastnil několikatydenního cvičení ČSLA ve funkci velitele tanku.¹¹⁴ Uvádí, že v noci s ostatními vojáky slyšeli letadla, ale nebyli znepokojeni, protože čs. letectvo často pořádalo noční lety. K překvapení došlo ráno, kdy došli k zjištění, že kasárna jsou okupována cizími vojsky. Jak sám uvádí:

„Vůbec jsme nevěděli co se děje. Všude kolem nás byli cizí vojáci, někteří s asijskými rysy a mířili na nás kulomety. Nevěděli jsme, co s námi bude. Později jsme, jako záložáci dostali svůj civil a mohli jsme odejít... My jsme šli přes tu bránu, už v civilu s taškami. Potyčky byly mezi našimi důstojníky a ruskými vojáky. Mávali zbraněmi, ale ke střelbě nedošlo... Nás normálně propustili, protože naši důstojníci jim [Rusům] vysvětlili že jsme záložáci.“¹¹⁵

Pro obě strany musely být první dny po zahájení invaze velmi frustrující. Čechoslováci se cítili být zrazeni svými spojenci. Sovětské velení před zahájením invaze drželo své vojáky v izolaci od okolního světa a pod dohledem politických důstojníků jim bylo vysvětlováno, proč musí násilně vstoupit do ČSSR. Zkrátka, dobře politicky zmasírovaní vojáci věřili, že v Československu řadí kontrarevoluce a oni jsou povinni jít svým přátelům na pomoc. O to větší rozčarování jim způsobily reakce rozhořčeného domácího obyvatelstva. To s nimi začalo diskutovat, ale na to nebyli zvyklí. Nervozita se projevovala nemluvností a

¹¹² Rozhovor s Alešem Kubešem, 13. 9. 2011, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

¹¹³ ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice- Mladá...* s. 77. Text je parafrázovaný z výpovědi pana Zdeňka Řepky.

¹¹⁴ Šlo o tank typu T- 54 sovětské konstrukce. Invazní jednotky používaly stejné typy tanků, ale i mnoha jiných vozidel totožných s vozovým parkem ČSLA. Proto byly spojenecké vozy a obrněná technika označeny bílými pruhy, aby nedošlo ke střelbě do vlastních řad.

¹¹⁵ Rozhovor s Josefem Kouckým, 25. 2. 2012, Nymburk, zvukový záznam a strojopis uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

uzavřením se do sebe. Lidé si všimli, že ruští tankisté nemluví ani mezi sebou.¹¹⁶ Pan Miroslav Čerepušťák z Ostré vzpomíná na svůj první kontakt s okupanty při cestě do práce v Milovicích:

„Před statkem na křižovatce stál ruský regulovčík. Staří zemědělci mi říkali, abych se tu moc nepohyboval, aby mě nezastřelili. Samozřejmě já jako mladý kluk jsem povídal, že umím rusky a půjdu se zeptat co tu dělá. Když jsem se s tím regulovčíkem dal do hovoru, zjistil jsem, že je to záložník ve věku šestadvaceti let, a že nás přišli ochránit před kontrarevolucí. Byl to učitel, který pocházel z Leningradu. Do Milovic přijeli v noci. Od té doby nebyl vystřídaný a kolem jedenácté hodiny nás požádal, jestli bychom mu nedali napít... Já s ním pokračoval v komunikaci. Říkal jsem mu:

„Tady žádná kontrarevoluce není. Když jsi tedy bratr, proč na mě jdeš se zbraní?“

On odpověděl:

„Zatím jsem neviděl žádné konflikty, ale v případě nějakých násilností ji musím použít. Tady na vesnici asi ne, ale Praha a velká města jsou řízena kontrarevolucí, která Vás má zahubit a my Vás přišli zachránit.“

Dokonce jsme se dostali až tak daleko, že mi nabídl do ruky svou zbraň se slovy:

„Věřím tomu, že Ty bys ho nepoužil.“

Kolem čtvrté hodiny odpoledne byl na svém stanovišti vystřídán. My se tou dobou vraceli z práce.“¹¹⁷

Styk sovětských a dalších zahraničních vojáků s českými občany na ně (vojáky) účinkoval tak silně, že po pouhých dvou dnech musely být prvosledové jednotky vystřídány. Nově příchozí oddíly měly jakýkoliv kontakt s civilním obyvatelstvem zakázaný, ale tento rozkaz nebyl důsledně dodržován, a proto musely být znovu nahrazeny.¹¹⁸ Pan Jaroslav Zumr, který v době invaze po páté ráno jel autobusem do práce, už do Nymburka, vzpomíná:

„... Když jsme přejížděli nadjezd[v Nymburce], od Velelib začaly jezdit tanky. Netušili jsme, co se děje a začali jsme na ně mávat z autobusu, oni mávali na nás. Nepozoroval jsem,

---

¹¹⁶ MARCO, Jindřich, *Soudruh agresor*, Mladá fronta, Praha, 1990, ISBN 80-204-0182-2, s. 9. ; Velmi podrobně o pocitech obyčejných sovětských vojáků hovoří Boris Šmejlov. Viz PAZDERKA, Josef (ed.), *Invaze 1968: Ruský pohled*, Torst, Praha, 2011, ISBN 978-80-87211-49-6, s. 63- 77.

¹¹⁷ Rozhovor s Miroslavem Čerepušťákem, 7. 9. 2011, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

¹¹⁸ MARCO, Jindřich, *Soudruh agresor*,... s. 12.

že by byli agresivní. Projížděli do středu Nymburka a tam se otáčeli zřejmě na cestu do Milovic.“¹¹⁹

Bohužel na jiných místech republiky tomu s chováním okupačních jednotek bylo jinak. Zmatení a vystrašení vojáci stříleli na civilní obyvatele, kterých zemřelo během prvního dne invaze 58, ale i na sebe navzájem.¹²⁰ Někteří lidé se dokonce obávali vypuknutí války. Paní Zdena Cerhová rodačka z Benátek nad Jizerou se podělila o své zážitky z prvního dne invaze:

„V té době mi bylo 15 a užívala jsem si prázdnin. Jedno ráno jsem se probudila a maminka povídala, že bude válka. Vůbec jsme nevěděly, co nás čeká, ale první co bylo, tak si pamatuji, že moje maminka honem pobrala všechny peníze a šla do krámu nakoupit potraviny, protože si jako dítě pamatovala válku a hlad. My [se sestřenicí] jsme se za ní šly podívat k tomu obchodu. Tam byla celá vesnice a když jsme tam přišly kolem desáté, tak už bylo všechno vykoupeno... Ten den k večeru si přijel pro sestřenici její tatínek z Lovosic a vyprávěl, že po celé cestě byla naše auta po příkopech, všude jezdí vojenská technika a ukazatele byly vytřhané a pomalované.“¹²¹

I když se velitel základny v Mladé pplk. Mašek a členové letecké základny na Božím Daru vyjádřili, že s okupanty nespolupracovali, je v rámci objektivitu nutné připomenout, že se mezi našimi důstojníky našli i takoví, kteří se vyjadřovali prosovětsky a byli ochotni se Sověty plně spolupracovat a v této vypjaté době provolávali přátelská hesla na jejich adresu.¹²² Tím si vysloužili nálepku kolaborantů.

Nyní se vraťme zpět k obsazování vojenského tábora u Milovic. Mimo zmiňovaných sovětských vojáků se v oblasti Milovic pohybovala část vojenského uskupení polské lidové armády. Konkrétně šlo o 4. motostřeleckou divizi posílenou 27. tankovým plukem. Jejich úkolem bylo soustředit se v oblasti Milovice- Mladá Boleslav a blokovat posádky ČSLA.¹²³ Pan Miroslav Čerepuš'ák dale vypráví:

„...Když jsme se vraceli z Milovic do Stratova, kde jsme měli středisko, tak už jsme neprojeli, protože silnice byla obsazená polskou jednotkou, která když jsme jeli tam[do Milovic], tak nás pustila, ale měli rozkaz, že nesmí pustit z Milovic po silnici žádnou osobu. Když

¹¹⁹ Rozhovor s Jaroslavem Zumrem, 30. 9. 2011, Nymburk, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

¹²⁰ EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu*, Vyšehrad, ..., s. 37.

¹²¹ Rozhovor se Zdenou Cerhovou, 27. 11. 2011, Benátky nad Jizerou, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

¹²² Příslušníci letecké posádky Mladá, Prohlášení příslušníků letecké posádky Mladá, In.: *Nymbursko*, Nymburk 1968, zvláštní vydání, 22. 8. 1968, s. 1.

¹²³ PAJÓREK, Leszek, Účast polské armády na operaci DUNAJ, In.: *Historie a vojenství*, ..., s. 65- 85, s. 78.

jsme se se strážným snažili rusky domluvit, aby nás pustil, že je to veřejná silnice, tak jsme trochu provokovali. Vzápětí přijel na pionýru náš důstojník v hodnosti majora. Nechal si zavolat velitele a řekl mu, že nás musí pustit, protože je to průjezdná veřejná silnice. Polák odpověděl, že mají příkaz nikoho nepouštět, dokud nedostanou rozkaz, kam se mají přesunout. Major se rozčiloval, že ho jako příslušníka Varšavské smlouvy neposlouchá nadporučík.

Tak jsme s koly museli jet mimo silnici a obejít celou jednotku, kde měli techniku dislokovanou na silnici po 200 až 300 metrech.”¹²⁴

V horkých dnech druhé poloviny srpna 1968 bylo pro sovětské velení nanejvýš důležité zajistit svému mužstvu dostatek přísunu tekutin. To znamenalo zajistit zdroje vody v táborech posádky Mladé. Naši vojáci, předtím než museli opustit posádku, uzavřeli všechny přívody vody. Pan Aleš Kubeš uvádí:

„Rusům zbyl jediný vodní zdroj, který už je dnes zasypaný, u takzvaných těžkých dílen. Tam postavili velkorážní kulomet na autě.”¹²⁵

---

¹²⁴ Rozhovor s Miroslavem Čerepušťákem, 7. 9. 2011,...

¹²⁵ Rozhovor s Alešem Kubešem, 13. 9. 2011, ...

4.2 Zabydlování sovětské armády

Uzavření vody bylo posledním vyjádřením nesouhlasu s invazí ze strany milovické posádky. Dne 26. 8. 1968 představitelé československé vlády pod nátlakem uzavřeli v Moskvě tzv. „*Moskevský protokol*“, který mimo jiné legalizoval pobyt sovětských vojsk na území ČSSR.¹²⁶ Od 21. 10. se začala okupační vojska stahovat a do konce roku 1968 se stáhla většina útvarů sovětské armády a všechny jednotky jejích spojenců z ČSSR.¹²⁷

Přítomnost sovětské armády v Československu měla trvat do uklidnění situace a jejím úkolem bylo zajišťovat „správný“ politický vývoj. Ve skutečnosti Kreml neměl v úmyslu stáhnout svá vojska z této strategicky významné oblasti, o jejíž obsazení se snažil ještě před Pražským jarem. Jednání o jejich pobytu v ČSSR probíhala od 10. září 1968 v Moskvě za přítomnosti L. I. Brežněva a L. N. Kosygina rokovalo vrchní velení sovětské armády s čs. delegací. Tato jednání 16. a 17. září pokračovala v Mukačevu. Obě strany se dohodly, že čs. strana poskytne ubytování pro 70 000- 80 000 sovětských vojáků. To byl maximální počet, který by reálně mohl být dislokován v ČSSR za předpokladu, že připadne 2,5 m² na jednoho muže.¹²⁸ V případě dislokace zahraničních jednotek na našem území musela ČSLA zredukovat své vlastní počty. „*Umístění části sovětských intervenčních sil, spolu s následnou rediskovací a reorganizací čs. armády se týkalo celkem asi 100 útvarů, štábů, ústavů a týlových zařízení rozmístěných v sedmi krajích. Uvedly do pohybu v 32 posádkách asi 29 000 vojáků, v nichž bylo 4 500- 5 000 vojáků z povolání a 900 občanských pracovníků vojenské správy. Musela být uvolněna čtyři vojenská letiště. pokud šlo o bojovou techniku tyto změny měly za následek přesun 1 200 tanků, 700 transportérů, 1 100 děl a jiné vojenské techniky, desítky tisíc tun munice a jiného vojenského materiálu.*“¹²⁹ Přítomností sovětské armády klesl požadavek na plné stavy ČSLA, a ta proto byla zredukována z 234 000 na 214 000 osob.¹³⁰

Nejsložitější reorganizaci představovalo právě vystěhování posádky z Mladé na jihozápadní Slovensko, které započalo už 24. září 1968. O dva dny později začal přesun leteckých sil z Božího Daru do Pardubic. Její místo zaujala Sovětská armáda.

---

¹²⁶ Jediný kdo tento dokument odmítl podepsat, byl předseda Národního shromáždění František Kriegel. Následkem toho byl zbaven funkcí a vyloučen z KSČ.

¹²⁷ PECKA, Jiří, et al., *Sovětská armáda v Československu 1968- 1991: chronologický přehled, ...*, s. 37.

¹²⁸ PAULÍK, Jan, Rozmístění sovětských intervenčních jednotek v Československu na podzim 1968 a jeho důsledky, In.: *Historie a vojenství: Časopis historického ústavu armády ČR*, Praha, 1994/ XLIII, 1. číslo, s. 37- 76.

¹²⁹ Tamtéž, s. 53- 54.

¹³⁰ MINAŘÍK, Pavel, Československá armáda v letech 1945- 1969, *vojenství.cz*, čs. armáda, poválečná, studie a materiály, pozemní vojsko- velitelské orgány [1. 3. 2012], <http://armada.vojenstvi.cz/povalecna/studie/1.htm>, [1. 6. 2003].

Právě v posádce Mladé bylo umístěno velitelství Střední skupiny vojsk. Do bytů po čs. gážistech se nastěhovaly ruské rodiny. Obvykle byly dvě na jeden byt se společnou kuchyní a koupelnou. Od čs. armády Sověti převzali 304 objektů a dalších 200, které musely být dostavěny. Sami si postavili cca 600 objektů dvě třetiny z nich bez stavebního povolení a s neodborným projektováním. Některé objekty budovaly čs. firmy. Z bývalé posádky ČSLA vzniklo doslova ruské město s nemocnicí, školou školkou, obchody, sportovními a kulturními prostory.¹³¹

---

¹³¹ KUBEŠ, Aleš, *Velice stručný přehled dějin vojenského cvičiště, ...*, s. 6.

4.3 Soužití Rusů a Čechů

Tato kapitola je spíše teoretičtějšího rázu a má za úkol popsat vztahy mezi místním obyvatelstvem a nově příchozími Rusy. Jelikož vojenská část újezdu byla pro Čechy uzavřená, vznikaly mezi nimi legendy o tajných projektech sovětské armády a přítomnost Rusů byla poněkud démonizována a brána s předsudky. Po okupaci v roce 1968 mezi lidmi zavládla všeobecná nechuť ke všemu ruskému. Přímo v oblastech posádek, kde se nacházela sovětská vojska, docházelo k incidentům mezi Rusy a čs. občany, krádežím a ničení majetku. Na komunikacích docházelo často k nehodám, protože sovětští řidiči nerespektovali předpisy. K nejtragičtější nehodě došlo v prosinci 1974, kdy údajně opilý voják nechal zapnutý motor u tanku, který se nečekaně rozjel, projel domem a svými pásy rozdrtil Stanislava Kubála, který se v té době nacházel v obývacím pokoji.¹³² Tyto negativní podmínky tvořily pouze část vývoje vztahů mezi oběma národy.

Na druhou stranu téměř synonymem pro pobyt Rusů v Milovicích byl výměnný obchod. Kšeftoval téměř každý a směny probíhaly ve všech sortimentech zboží. Ze Sovětského svazu se prodávala především v ČSSR nedostatková elektronika, drogerie a textil výměnou za vodku a jiný alkohol. Některé obchody probíhaly legálně, o jiných se nikdo neměl dozvědět, to se týkalo především alkoholu (Češi často nadsazovali jeho cenu) a benzínu. Pan Josef Strnad, který žije v Milovicích a byl civilním pracovníkem v posádce Mladá za přítomnosti ČSLA i sovětské armády říká, že benzín byl rizikovým zbožím, protože obsahoval příliš oktanu a v jednom případě dva ruští vojáci prodali českému člověku několik barelů benzínu ředěným vodou. Dále vzpomíná pan Zumr:

„My od nich měli koupenou barevnou televizi, v té době u nás moc nebyly. Koupili jsme ji za pár korun. Vydržela nám 12 let a díky radarům jsem k ní nepotřeboval ani anténu.“¹³³

Obyčejní lidé z Milovic mohli do ruské části města, ale ne vždy a všichni toho využívali. K Rusům zde panovala určitá nedůvěra. Pokud si chtěl někdo z okolí koupit zboží v ruských obchodech, musel mít povolení. Bylo běžnou praxí, že se z okolních měst pořádaly zájezdy do Milovic. Nebylo nezvyklé, že si místní obyvatelé materiálně přilepšili na úkor sovětského zařízení.

¹³² KUBEŠ, Aleš, *Velice stručný přehled dějin vojenského cvičiště, ...* ; Rozhovor s Jaroslavem Zumrem, 30. 9. 2011, Nymburk, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

¹³³ Rozhovor s Jaroslavem Zumrem, 30. 9. 2011, ...

Dalším prvkem bylo navazování přátelských kontaktů českých a ruských rodin. Respondenti shodně uvádějí, že ač ruské rodiny nebyly příliš majetné, byly velmi pohostinné a přátelské. Pan Kubeš vzpomíná na své ruské sousedy:

„Děti byly slušné, asi je rodiče upozornili, že jsou v Čechách a nemohou si dovolit to co v Rusku. My jsme s nimi dokonce jezdili na výlety... Pak se ještě přistěhoval praporčík se svou paní. On byl trumpetista od vojenské muziky. Slušní lidé asi byli upozorněni těmi předchozími, jak se tady žije, že se tady „negulá“, a že se tu vytírá chodba, schody a tak dále... Jednou se potřeboval naučit nový part na trumpetu a přišel se mě slušně zeptat, jestli si může na čtvrt hodiny zahrát. Mně to nevadilo a nabídl jsem mu, že si můžeme dát duet. Hrál jsem na klavír... Sžili jsme se bez problému. Dále však přišli dva svobodní důstojníci. Jeden za mnou přišel s láškou vodky a tázal se mě, jestli mi nebude vadit, když budou v noci hluční. Já jsem odpověděl, že mi to vadí, a že tu platí naše zákony, které samozřejmě nerespektovali. Ukázal jsem mu domovní řád. Na mojí žádost se chovali obstojněji... Já jsem s nimi styk nikdy nevyhledával, ale jestliže mě Rus slušně oslovil, dal jsem se s ním do řeči.“¹³⁴

Pan Kubeš dodává, že difference mezi Rusy byly zřejmé. Někteří byli kultivovanější než ostatní a měli více kritické myšlení. Většinou šlo o lékaře a různé umělce.

V Milovicích žilo v osmdesátých letech až 80 000 Rusů. Kromě vojáků základní služby, dělesloužících poddůstojníků a důstojníků, zde s nimi bydleli i civilní zaměstnanci včetně rodin. Zatímco profesionální vojáci a civilní pracovníci považovali pracovní místa v Československu za velmi lukrativní, obyčejný voják základní služby téměř neměl možnost, dostat se ven z kasáren. Jeho život podléhal tvrdým vojenským pravidlům, která byla v ruském poddání ještě temperamentnější. Důstojníci se mnohdy chovali ke svým podřízeným velmi despoticky. Paní Zdena Cerhová vzpomíná na zubožený stav jednoho vojáka:

„Tady nahoře (u Mečeřížce) byly radary a odsud přivedli k paní doktorce kluka. Vojáka, kterému prasklo srdce. Takhle zubožený dítě jsem ještě neviděla: hladový, vychrtlý, špinavý.“¹³⁵

Nebylo proto divu, že docházelo k jejich častým dezercím. Paní Cerhová doplňuje své vyprávění jednou příhodou, kdy v Benátkách nad Jizerou spatřila utíkajícího vojáka. Chvilí na to za ním přijel vojenský GAZ s hlídkou, která po něm pátrala. Když bylo zřejmé, že po dezertérovi pátrají, poslala hlídku na druhou stranu. Panu Kubešovi dokonce jeden ruský voják na své cestě domů ukradl auto. Byl však chycen. Za dezerci platil trest smrti.

¹³⁴ Rozhovor s Alešem Kubešem, 13. 9. 2011, Milovice, ... ; „Gulání“ je lidový termín pro bujarou pitku.

¹³⁵ Rozhovor se Zdenou Cerhovou, 27. 11. 2011, ...

Neméně zajímavý je pohled „druhé“ strany. Paní Tamara Jelínková, která pochází ze Žitomiru, přišla do Milovic jako mladá dívka, za výdělkem, 28. září 1980. Vypráví o svém příjezdu:

„Probíhal nábor civilních zaměstnanců k vojenským útvarům, protože ne všechny funkce mohli vykonávat vojáci. Já přijela jako středoškolačka s odborností kuchař-číšník na funkci vedoucí provozu. Druhý den po příjezdu do Milovic nás naložili do sanitky se zamalovanými okny. Bylo to velmi nepříjemné. Byli jsme izolováni a bez informací. Člověk prostě musel poslouchat a nic se mu nestalo. Dojeli jsme do Jaroměře a byli jsme umístěni do karantény. To znamenalo, že nás vyvedli do josefovských kasáren. V místnosti byly vojenské postele a zima. Držela jsem svůj kufřík a sama sebe se ptala: „co tu vůbec dělám?“

Poté jsem byla tři roky v Kostelci nad Černými lesy. Odtamtud, jsem se provdala do Lysé nad Labem. V roce 1986 jsem se stala kapitánkou českého volejbalového družstva.“¹³⁶

Milovice, tedy ruská část, v té době byly jakýmsi státem ve státě. Jednou denně na letišti Boží Dar přilétalo letadlo z Moskvy a jedno do ní odlétalo. V roce 1969 začal z Milovic jezdit jednou denně přímý vlak se jménem „Družba“ do Moskvy. Paní Jelínková vzpomíná, že když vystoupila z vlaku na milovickém nádraží, připadala si, jako byla stále v Rusku. Jak sama uvádí:

„Toto území bylo ruské, smluvně pronajaté v československém státu na dočasnou dobu. Rusové se tu měli chovat jako doma, ale vše co se tu dělo muselo být v souladu s československými zákony. Podmínka byla, že všechny stavby stavěl Metrostav a české firmy. Rusové zajišťovali pouze drobné manuální práce.“¹³⁷

Koncem 80. let se změnila od základů světová politika východního bloku. Změny, které vyvrcholily rozpadem SSSR, zasáhly i ČSSR. Po pádu komunistického režimu v listopadu 1989 začala československá vláda jednat o odchodu sovětských vojsk ze svého území. 22. května 1990 začala první etapa odchodu cizí armády. Z Milovic se první jednotky stahovaly zpět do SSSR od září téhož roku. Poslední letecký pluk odlétl z letiště na Božím Daru 21. ledna 1991 a 19. června 1991 odjel z milovického nádraží poslední vlak s ruskými vojáky. Tím přestala existovat Střední skupina vojsk. Její velitel Eduard Vorobojov odlétl z Československa 27. června 1991.

---

¹³⁶ Rozhovor s Tamarou Jelínkovou, 15. 2. 2012, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

¹³⁷ Tamtéž.

Někteří ruští občané, jako například paní Jelínková zde zůstali. Jejich život v nové republice nebyl jednoduchý, protože se museli potýkat s diskriminací ze strany Čechů.

Závěr:

V práci bylo využito dostupných materiálů, které se týkají Milovic i okolností kolem Pražského jara a obsazení Československa. Hlavním cílem práce bylo zachycení událostí při srpnové invazi na konkrétním místě, jehož význam byl upřesněn popisem jeho vojenské tradice, zeměpisnou polohou a logistickým zařízením.

Vzhledem k období, které považuji za nepřilíš vzdálené od současnosti, bylo možné využít jedinečného poznání konkrétních osob. Mimo faktografické údaje nám metoda orální historie dovoluje v průřezu zachytit celkovou atmosféru doby a pocitů lidí v ní žijících.

K výše uvedenému považuji vytýčený cíl své práce za splněný. Věřím, že tato studie by mohla být využita v praxi při dalším bádání ohledně krizového srpna 1968 a pomůže uvést do podvědomí bohatou a živou historii bývalého vojenského prostoru v okolí Milovic.

Nyní zbývá stručně popsat osud posádky Mladé, letiště Boží Dar a území bývalého vojenského újezdu po odchodu sovětských vojsk. Všechny areály obývané Rusy podlely značné devastaci. Místní obyvatelstvo rozebralo kompletně vybavení nemocnice, školy, ale i obyčejných bytů. Materiály, které obsahovaly kov, byly odváženy do sběru. Lidé využívali doslova vše. Tuto skutečnost neodvrátila ani přítomnost vojenského strážního oddílu. Československé a později české armádě zůstal rozsáhlý prostor, pro který neměla využití, a proto byl v roce 1995 zrušen.

Obdobné devastaci jako část obce Mladá podlehl i Boží Dar, jehož součástí je i dva a půl kilometru dlouhé letiště. Nyní má uplatnění pouze pro ultralightová letadla a konání společenských a kulturních akcí. V hangárech se nachází skladiště. O jeho budoucím využití se stále jedná.

V současné době prožívají Milovice svou renesanci. Oblast bývalé posádky Mladá je rekultivována a probíhá rozsáhlá rekonstrukce bytových jednotek a zlepšování infrastruktury města. Koncem desetiletí byla elektrifikována trať. Díky těmto krokům se zvyšuje populace obce. Dnes v ní žije více jak 9 000 obyvatel.

Resumé

Bachelor work is divided into three basic sections. The first section deals with the older history of Milovice, formative of a military's training ground and operation armies of the Austro-Hungarian Empire, Czechoslovakia and Germany in the area. In order to achieve the target of this study in its second part presents basic aspects of the Prague Spring; as a consequence realize the invasion of Warsaw Pact. For details of the military situation is mentioned exercise "ŠUMAVA", which proceeded the own invasion and serve to map the terrain. In conclusion is briefly described the invasion. The third section describes Milovice cast and captures the atmosphere among of military intervention troops and local population.

After most of the 20th century was a military area in Milovice important area for dislocation of several armies. Each of them had at time a different need, which is reverberate not only in areas designated for residence and training of military objects, but also intervened in the life of the inhabitants of surrounding village. Particular chapters of the first section are divided according to time of significant turning point.

The first chapter deals with the history of the oldest communities Milovice and Mladá. The next two are dedicated to establishing the training ground and its use as a prison camp for the 1st World War. The last two chapters deal with the residents of the Czechoslovak army and German Wehrmacht.

The main part of bachelor work deals with the events of 1968 and later co-existence of soviet soldiers, but also civilians with Czech population especially in the area of Milovice. Due to that this is a recent history, could be used to research of oral methods history, which deals with a minor chapter.

In the military district Milovice-Mladá was located headquarters the Central Group of forces has and has been in area for 23 years a huge concentration of people and materials from SSSR. But this changed after 1991 when the Soviet army from Milovice left. Deserted military buildings succumbed to considerable devastation that did not prevent in the presence of the Czechoslovak's section of the guard. In 1995, military district was cancelled because the army had no use for it. Currently in Milovice preparations for reclamation and looking for new investors for used unutilized space.

This study could be used in practice for further research about crisis in august 1968 and help make history known about rich and lively history of the former military area near Milovice.

Seznam použitých zdrojů:

Literatura:

- ANDERLOVÁ, Jitka, *Region Nymburk: města a obce*, Tiskárna Petr Hošík, Poděbrady, 2001.
- BENČÍK, Antonín, DOMAŇSKÝ, Josef, *21. srpen 1968*, Tvorba, Praha, 1990.
- BENČÍK, Antonín, *Operace „Dunaj“: Vojáci a Pražské jaro 1968*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 1994, ISBN 80-85270-33-1.
- BIRMAN, Stanislav et al., *Kronika 20. století 1900- 1999*, Fortuna print, Praha, 2002 ISBN 80-7321-039-8.
- ČAPKOVÁ, Vendulka- TATAROVÁ, Petra, *Milovice aneb 100 let od založení vojenského cvičiště*, Pragoline, Milovice, 2004, ISBN 80-239-2705-1.
- ČORNEJ, Petr, *Panovníci českých zemí*, Fragment, Praha, 1994, ISBN 80-901070-5-2.
- EMMERT, František, *Rok 1968 v Československu*, Vyšehrad, Praha, 2007, ISBN 978-80-7021-903-4.
- IVANOV, Miroslav, *Přání lidsky pochopitelné*, strojopis.
- Kolektiv autorů, *Tematická encyklopedie Larousse- Dějiny lidstva svazek 5*, Graspo s. r. o., Praha 2000, ISBN 80-00-00887-4.
- KONÍČEK, Michal- BLAHOUT, Pavel- BLAHOUT, Petr, *Výsadkáři a průzkumníci Československé a České Armády 1945- 1999*, Ares s. r. o., Praha, 2001, ISBN 80-86158-16-0.
- MARCO, Jindřich, *Soudruh agresor*, Mladá fronta, Praha, 1990, ISBN 80-204-0182-2.
- Ottův slovník naučný, 17. díl, Praha 1901, s. 335- 336.
- Ottův slovník naučný, 17. díl, Praha 1901, s. 449.
- PAZDERKA, Josef (ed.), *Invaze 1968: Ruský pohled*, Torst, Praha, 2011, ISBN 978-80-87211-49-6.
- PECKA, Jiří, et al., *Sovětská armáda v Československu 1968- 19991: chronologický přehled*, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, Praha, 1996, ISBN 80-85270-54-4.
- PERNES, Jiří, *Československo 1946- 1992: Dějiny v obrazech*, Albatros, Praha, 1997, ISBN 80-00-00531-X.
- PLAVEC, Michal, *Kapitoly z dějin královského města Nymburka: Od dob nejstarších do roku 2009*, Svět křidel, Cheb, 2010, ISBN 978-80-86808-75-8.
- POVOLNÝ, Daniel, *Vojenské řešení Pražského jara: I. Invaze armád Varšavské smlouvy*, EKON, Praha, 2008, ISBN 978-80-7278-470-7.

POVOLNÝ, Daniel, *Vojenské řešení Pražského jara: II. Československá lidová armáda v srpnu 1968*, Ekon, Praha, 2010, ISBN 978-80-7278-525-4.

PROCHÁZKA, Zdeněk et al., *Vojenské dějiny Československa II. Díl, Naše vojsko*, Praha, 1986.

ROZKOŠNÁ, Blanka, *Židé v Lysé nad Labem, v Milovicích a okolí*, Kufr, Praha, 2010,

ŘEHOUNEK, Jan, *Osudové okamžiky: 100 let vojenského výcvikového prostoru Milovice-Mladá*, Kaplanka, Nymburk, 2006, ISBN 80-903783-1-5.

VALENTA, Jiří, *Sovětská intervence v Československu 1968: Anatomie rozhodnutí*, Praha, 1991, ISBN 80-205-0213-0.

VANĚK, Miroslav et al., *Orální historie: Metodické a technické postupy*, Univerzita palackého, Olomouc, 2003, ISBN 80-244-0718-3.

VANĚK, Miroslav, *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*, Ústav pro studium totalitních režimů, Praha, 2004, ISBN 80-7285-045-8.

VANČURA, Jiří, *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968*, Mladá fronta, Praha, 1990, ISBN 80-204-0179-2.

WEGS, J. Robert- LADRECH, Robert, *Evropa po roce 1945*, Vyšehrad, Praha 2002, ISBN 80-7021-0.

Studie a články:

BENČÍK, Antonín- KURAL, Václav, *Vojenská intervence proti Československu v srpnu 1968 a politická porážka její původní koncepce*, In. *Historie a vojenství: Časopis historického ústavu armády ČR*, Praha, 1993/XLII, 3. číslo, s. 3- 54.

FIDLER, Jiří, *Útvary útočné vozby československé branné moci (1922- 1938)*, In.: *Historie a vojenství: Časopis historického ústavu armády ČR*, Praha, 2002, 1. číslo, s. 185- 211.

JANEČEK, Miroslav, *Analýza vývoje vojenských výcvikových prostorů, vojenských újezdů, vojenských lesů a statků po roce 1945: bakalářská práce*, Brno, Vojenská akademie v Brně, Brno, 1999.

MAREŠ, J., *Z dobyté Mladé*, In.: *Boleslavan*, ročník VII., Mladá Boleslav, 1932- 1933, s. 159- 160.

KUBEŠ, Aleš, *materiály týkající se Milovic*, archiv Aleše Kubeše, Milovice, strojopis.

KUBEŠ, Aleš, *Velice stručný přehled dějin vojenského cvičiště*, archiv Aleše Kubeše, Milovice strojopis.

PAJÓREK, Leszek, Účast polské armády na operaci DUNAJ, In.: *Historie a vojenství: Časopis historického ústavu armády ČR*, Praha, 1996/XLV, 1. číslo, s. 65- 85.

PAULÍK, Jan, Rozmístění sovětských intervenčních jednotek v Československu na podzim 1968 a jeho důsledky, In.: *Historie a vojenství: Časopis historického ústavu armády ČR*, Praha, 1994/ XLIII, 1. číslo, s. 37- 76.

Příslušníci letecké posádky Mladá, Prohlášení příslušníků letecké posádky Mladá, In.: *Nymbursko*, Nymburk 1968, zvláštní vydání, 22. 8. 1968, s. 1.

-še-, Zemřel generálmajor Vl. Přikryl, In.: *Nymbursko*, Nymburk, 1968, ročník IX, číslo 17, s. 1.

ŘÍHA, V., Obec Mladá, In.: *Boleslavan*, ročník V., Mladá Boleslav, 1932-1931, s. 315- 316.

VOJÁČEK, Josef, Mladá, bývalá ves na panství benátském, před bitvou bělohorskou, In.: *Boleslavan*, ročník IV., Mladá Boleslav, 1929- 1930, s. 203- 204.

VOJÁČEK, Josef, Mladá, po bitvě bělohorské až do posledních dob, *Boleslavan*, ročník V., Mladá Boleslav, 1931, s. 22- 23.

VOJÁČEK, Josef, Milovice: Nejstarší usedlosti a jejich majitelé, In.: *Boleslavan*, ročník IX., knihtiskárna Jaroslava Chládky, Mladá Boleslav, 1934- 1935, s. 66- 69.

Zajatci v Milovicích, In.: *Boleslavan*, ročník II., Mladá Boleslav, 1927- 1928, s. 205- 214.

Archivní prameny:

SOKA Nymburk, *Kronika Milovic 1927- 1960*, v Lysé nad Labem.

SOKA Nymburk, VÁHALÍKOVÁ, Dominika, *Historie a současnost Milovic, se zvláštním zřetelem na vojenský prostor Milovice-Mladá: bakalářská práce*, v Lysé nad Labem.

VÚA- VHA Praha, *Zpráva o přípravě a průběhu cvičení „Šumava“*, sign. 2/1- 9, inventář 1968, s. 4, v Praze.

VÚA- VHA Praha, f. MNO r. 1968, *Hlášení číslo 1 o stavu přípravy cvičení ŠUMAVA k 17:00 hod., k 31. 5. 1968*, sign. 4/3/3, k. č. 150, s. 2, v Praze.

Orální historie:

Rozhovor s Miroslavem Čerepušťákem, 7. 9. 2011, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

Rozhovor s Alešem Kubešem, 7. 9. 2011, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

Rozhovor s Alešem Kubešem, 13. 9. 2011, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

Rozhovor s Jaroslavem Zumrem, 30. 9. 2011, Nymburk, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

Rozhovor se Zdenou Cerhovou, 27. 11. 2011, Benátky nad Jizerou, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

Rozhovor s Josefem Strnadem, 6. 10. 2011, Milovice, strojopis uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

Rozhovor s Tamarou Jelínkovou, 15. 2. 2012, Milovice, zvukový záznam uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

Rozhovor s Josefem Kouckým, 25. 2. 2012, Nymburk, zvukový záznam a strojopis uložen v archivu Ondřeje Havlíka.

Internetové zdroje:

KLUSÁKOVÁ, Zoe, Životopis v datech, Společnost Ludvíka Svobody, *ludviksvoboda.cz*, Životopis v datech [14. 2. 2012],

<http://www.ludviksvoboda.cz/index.php?page=zivotopis.htm>, [8. 6. 2006].

MARJÁNKO, Bedřich, Varšavská smlouva, Vlček, Tomáš et al., *Totalita.cz*, *rejstřík věcný*, [5. 2. 2012], <http://www.totalita.cz/vysvetlivky/vsml.php>, [2012].

MINAŘÍK, Pavel, Československá armáda v letech 1945- 1969, *vojenství.cz*, čs. armáda, poválečná, studie a materiály, pozemní vojsko- velitelské orgány [1. 3. 2012], <http://armada.vojenství.cz/povalecna/studie/1.htm>, [1. 6. 2003].

MINAŘÍK, Pavel, Střední skupina sovětských vojsk v Československu, *vojenství.cz*, čs. armáda, poválečná, sovětská vojska ve světě, Sovětská armáda v Československu [2. 3. 2012], <http://armada.vojenství.cz/povalecna/sovet.vojska/3.htm>, [5. 1. 2003]. v

NATO- vznik, *Ministerstvo obrany České republiky*, *NATO*, *Strategie a cíle*. [5. 2. 2012], <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=2409>, [5. 1. 2012].

VLACH, Martin, Tanky FT v armádě ČSR. Egli, et al., *Fronta.cz, Dotazy*. Československo, Mnichov, protektorát, odboj, [20. 12. 2011], <http://www.fronta.cz/dotaz/tanky-ft-v-armade-csr>, [5. 4. 2007].

Přílohy

Tabulka jednotek Sovětské armády v Milovicích:

Velitelství Střední skupiny vojsk
130. spojovací pluk - Jiřice
304. samostatný spojovací prapor směrových stanic
234. samostatný radioreleový prapor
635. samostatný radioreleový kabelový prapor - Jiřice
979. samostatný letecký prapor REB (radioelektronického boje) - Luštěnice
144. samostatný automobilní prapor - Luštěnice
556. samostatný automobilní prapor - Luštěnice
75. samostatný prapor oprav strojní techniky
1637. samostatný stavební prapor
1639. samostatný stavební prapor
1640. samostatný prapor mechanizace stavebních prací
159. samostatný prapor ochrany a zabezpečení
15. gardová tanková divize - Milovice
29. gardový tankový pluk
295. gardový motostřelecký pluk
721. gardový motostřelecký pluk
81. průzkumný prapor
215. spojovací prapor
517. prapor chemické ochrany
910. prapor materiálního zabezpečení
142. prapor oprav techniky
119. zdravotnický prapor
18. gardová motostřelecká divize - Mladá Boleslav
86. samostatný tankový prapor
letectvo
velitelství 131. smíšené letecké divize
114. stíhací letecký pluk

Zdroj: MINAŘÍK, Pavel, Střední skupina sovětských vojsk v Československu, *vojenství.cz*, čs. armáda, poválečná, sovětská vojska ve světě, Sovětská armáda v Československu [2. 3. 2012], <http://armada.vojenství.cz/povalecna/sovet.vojska/3.htm>, [5. 1. 2003].

Fotodokumentace:

Zdemolovaný barák Kamenného tábora (foto Ondřej Havlík)

Budova pro ubytování mužstva v bývalém Kamenném táboře (foto Ondřej Havlík)

Kulturní středisko a kino na Božím Daru (foto Ondřej Výška)

Část letiště Boží dar v pozadí s maskovanými hangáry (foto Ondřej Výška)

Pohled na čelní stranu základní školy pro ruské děti v Milovicích- Mladé (foto Ondřej Havlík)

Klasický pohled na dnešní Mladou: postupně renovované sídliště (foto Ondřej Havlík)